

TAMÁSI ÁRON

Ősvigasztalás

II.

Színmű négy jelenésben, megelőző játékkal

SZEREPLŐK:

CSORJA ÁDÁM, székely ősgyökér
CSORJA AMBRUS, bátyja
KISPÁL JULA, árvaleány
BOTÁR MÁRTON, mostohaapja
GÁLFI BENCE, csendőrlegény
KÖSSÉGI JEGYZŐ
FALUSI BÍRÓ
HÁROM LEGÉNYKE
TÖRVÉNYBÍRAK
ÜGYÉSZ
VÉDŐ
CSENDŐRÖK
TROTTYOS SZOLGA
VÉN SZÉKELY
NÉP
KLARINÉTOS
EGY HANG

Történik a Székelyföldön a XIX. században.

Sőt bé is vezeti ide a XX. századot.

HARMADIK JELENÉS

Szín: Rideg bírósági terem.

A pódiumon, mely a padlónál csak arasznyival magasabb, hosszú, hitvány asztal, s nincs leterítve semmivel. Az asztalon egy rozsdás feszület, mellette a véres kés, és réztartóban egy görbe

szál gyertya. Az asztalnál ülve, jobb sarokban egy kerek fűtő, minek füstöt vezető csöve most az űrbe mered; balra két ablak, a piactérre nyílik, hol mindenfajta székelyek járnak-kelnek, részegen is, józanon is. Az asztallal szemben megviselt fapadok.

Idő: A Második jelenést követő nap, estefelé.

(Függöny feljön.)

(Az asztalnál ülnek: Elnöklő bíró, Első bíró, Második bíró, büntüben az Ügyész és a Védő. — Az első padon: jobbra a jegyző s a falusi bíró, balra Botár Márton s Kispál Jula. — A hátsó padokban: falusi székelyek várossiakkal keverve. A falusi férfiak némelyike ostorral a vállán, kezében kötéssel vagy újonnan vásárolt egyéb portékával. Falusi asszonyok átalvetővel, szernyű nagy szalmakalapokkal, szitákkal.)

(Az ajtónál egy vén, trottyos szolgál.)

ELNÖK (szolgához): Törülje meg ezt a keresztet!

SZOLGA (a feszületet elveszi, kabátja ujját a tenyeréhez szoritja, s karjával kezdi pucolni. Azután előhúzza egy kockás zsebkendőt, köpik rá és súrolja azzal. — Népség derül.)

ELNÖK (mikor a szolgál visszateszi a feszületet): Maga milyen vallású?

SZOLGA: Unitárius, szolgálatajára.

ELNÖK: A jó vallás.

SZOLGA (helyére mentiben): A jó, mert nincs sok baj véle.

ÜGYÉSZ (bicskával ceruzát hegyez.)

ELNÖK (pontosan fújja az orrát, zsebkendőjét gondosan összehajtogatja s úgy teszi el.)

JEGYZŐ (utána csinálja.)

(A népség közül egy vén székely bűdös-köves gyufával pipára gyújt. Körülötte morgolódnak a fejérmépek: „be bűdös, hajja-é”, „tűrtöztesse magát”, „itt nem szabad pipálni“.)

ELNÖK: A dohányzást megtiltom!

VÉN SZÉKELY (pajmolódik): No ebatta, mihelyt úr, máris réguláz. (Oltja s rakja el a pipát.)

ELNÖK (szolgához): Vádlottat vezessék elő!

SZOLGA (elbilleg, ajtót nyitva hagyja.)

(Csend. A három bíró sugdosik össze. Védő könyvet forgat. Népség az ajtót lesi.)

CSORJA ÁDÁM (Gálfi Bence és egy másik szuronyos csendőr között az ajtóban megjelenik: arca gögös, test-

tartása egyenes, viselkedése szinte kihívó. Amint belépik a terembe, a nép tüntetve feláll, csak a jegyző marad ülve.)

BOTÁR MÁRTON (amint Csorja Ádámot meglátja, közelít feléje): Ádám ecsém! (Csendőr visszatartja.)

KISPÁL JULA (apjával egyszerre): Ádám bence!

GÁLFI BENCE (Julát visszatartja, s e pillanatban megismeri s megfélemledik magáról): Kispál Jula, te vagy!?

ELNÖK (asztalra üt): Itt a törvény házában vagyunk.

KISPÁL JULA (ijedten leül a padra.)

(A két csendőr Csorja Ádámot az asztal elé vezeti. — Népség apránként leül.)

ELNÖK (nézi a vádlottat, s súrolja az állát.)

(Csend.)

ELNÖK (Csorja Ádámhoz): Mi a neve?

CSORJA ÁDÁM: Csorja Ádám.

ELNÖK: Hány esztendő?

CSORJA ÁDÁM: Harminchat.

ELNÖK: Milyen vallású?

CSORJA ÁDÁM (nem felel.)

ELNÖK (nyomatékkal): Milyen vallású?

CSORJA ÁDÁM: Pogány.

JEGYZŐ (hirtelen kifakad): Jaj, az istentelen! (Bírák összenéznek.)

II. BÍRÓ: No, ezt pogányul kimondá.

ELNÖK (megfogja a keresztet): Ezt nem ismeri?

CSORJA ÁDÁM: Űsmerem.

I. BÍRÓ (közbeszól): Keresztvíz alatt nem volt?

CSORJA ÁDÁM: Voltam.

ELNÖK: Akkor miért állítja, hogy pogány?

JEGYZŐ (buzgón): Csak jesztegetni akarja a bíróságot.

(Nép derül. — II. bíró mosolyogva leinti a jegyzőt.)

CSORJA ÁDÁM: Mert én a tűz Istenét hiszem, s az égi jelekét. S nem a városét.

ELNÖK (a feszületet jól leteszi az asztalra): Maga vadember.

CSORJA ÁDÁM (arccsontját mozgatja): Hát az. Az igasság s a becsület vadembere vagyok.

II. BÍRÓ (*viccesen*): Ne vegye el a ke-
nyerünket.

(*A nép közül egy kényes női hang:*
„Milyen igazi ösférfiú!”)

ELNÖK A fazékban mit hordoz?

CSORJA ADÁM: A nemzetségemet.

ELNÖK: A bíróság érthető feleleteket
vár. S vádlottat figyelmeztetem ille-
delmes viselkedésre.

JEGYZŐ (*kárörömmel*): Most embered-
re akadtál!

ELNÖK (*tenyerét a jegyző felé óvástra
emeli. — Csorja Adámhoz*): A fazék-
ban mit hordoz?

CSORJA ADÁM (*csak néz ki az abla-
kon, s a kérdést semmibe veszi.*)

(*Csend.*)

GÁLFI BENCE: Hát ebben van az
édesbátyja hamma, s az Istennek se
lehet se elvenni tőle, se letétetni véle.

ELNÖK (*Gálfi Bencéhez*): Valami gyil-
koló szerszám nincs-e belérettve?

GÁLFI BENCE: Nemigen hinném.

II. BÍRÓ (*nagyképműen, de nem komo-
lyan*): Valami bomba talán!

CSORJA ADÁM (*nyugodtan*): Hát van
gyilkoló szerszám: maga a halál van
benne.

JEGYZŐ: Mondám úgy-é, hogy jeszte-
getni akarja a bíróságot?

ELNÖK: Csendörök, kutassák átal!

(*Csendörök feléje mozdulnak.*)

CSORJA ADÁM (*egyét hátralépik*):
Emberfia ide ne, mert a halál van
benne.

(*Csendörök biztatásért az elnökre néz-
nek.*)

CSORJA ADÁM (*a feszületre mutat*):
Vagy a törvénybírák Krisztusa tanít-
totta, hogy háborgatni kell a holtat!?

(*Bírák zavarodva hallgatnak. — Nép
egy része feláll, zúg, s ilyen mondások
hallatszanak: „Igaza van.” „Béke a
hólnak!” „Nyugalom a hólnak!” —
Botár Márton s a falusi bíró felállnak.*)

BOTÁR MÁRTON: Isten ellen vétke-
zik, ki bojtogatja a holtak porait!

FALUSI BÍRÓ: A bíróság ezen vizsgá-
latot szüveskedjék elengedni!

(*A Gálfi Bence s a Kispál Jula nézése-
összeakad, s Kispál Jula féltéken int,
hogy ne bántsa Csorja Adámot.*)

JEGYZŐ (*Urason hátraint a népnek,
hogy üljenek le.*)

ELNÖK (*üti az asztalt.*)

(*A nép leül s elcsendesedik.*)

ELNÖK: Vádlott, üljön le!

CSORJA ADÁM (*az első pad közepén
leül. — A két csendör melléje, pus-
káját térde közé csípi mind a kettő.*)

I. BÍRÓ (*olvassa*): Szándék Lajos, kös-
ségi jegyző.

JEGYZŐ (*készséggel feláll*): Jelen va-
gyok, kérem. (*Sántítva az asztal elé
jön.*)

ELNÖK: Adja elő vádját és panaszát.

JEGYZŐ (*torkát megköszörüli*): Tekin-
tetes Bíróság! Én: Szeredai Szándék
Lajos, jelenleg kösségi jegyző, min-
denekelőtt kijelentem a Tekintetes
Bíróságnak, hogy engemet harag vagy
bosszúállás nem vezérel, hanem olyan
igaz minden szavam, minthogy ra-
gyog a nap —

FALUSI BÍRÓ (*hirtelen közbevág*): Éj-
jel! (*Bocsánatkérően kezit a szájára
teszi.*)

I. BÍRÓ: Kedves atyámfia, őrizkedjék
attól, hogy a tárgyalást zavarja.

ELNÖK (*kösségi jegyzőhöz*): Tessék!

JEGYZŐ: Én: Szeredai Szándék Lajos,
jelenleg kösségi jegyző ez előtt hat
esztendővel kerültem ezen jegyzőség-
be, s attól fogva s a nép gyámoltója,
bajainak orvoslója és igaz vezére vol-
tam. (*Félhanggal feljebb*): De egy-
úttal olyan előljáró, aki előtt e ke-
rek földön legszentebb valami a tör-
vény, mert törvény nélkül nincs nyu-
galom, nincs becsületes élet, s nin-
csen Istennek félelme, valamint tör-
vény nélkül összedőlne (*kezével fél-
kört csinál*) a nagy Mindenség is. —

ELNÖK: Tessék a vádra térni!

II. BÍRÓ (*az ablak felé mutat*): Mert
nyugszik mingyárt a nap, kérem.

(*Közben-közben Gálfi Bence s Kispál
Jula szemeiket összeakasztják.*)

JEGYZŐ: Tekintetes Bíróság! Hát én
elmondom kurtán, hogy mit észlel-
tem, mit láttam, s mit gyanítok. S
megemlítem a magam sérelmét is,

amely a maga nagyságában tisztán fog állani a Tekintetes Bíróság előtt, ha kidomborítom azt is, hogy legbuzgóbb törvényes működésemben szenvedtem e sértést — hogy még most is sántítok a jobbikra — *(emelgeti, s hirtelen Csorja Ádám felé fordul, mint egy vén kakas)* —, azt a kutya szentiyit ennek a vadembernek, Tekintetes Bíróság!

VÉN SZÉKELY *(szava alaposan jön a nép közül)*: No, no, a pap kivágja a nyelvit!

(II. bíró mosolyog. — Védő jegyez. — Ügyész ásítás közben veregeti a száját.)

ELNÖK *(feddőleg a jegyzőhöz)*: Kérem, kérem!

JEGYZŐ: Engedelmet kérek, tekintetes bíró úr, hogy megfelejtkeztem magamról, de elgondolható, micsoda lelkiállapotban állok itten. *(Hangja emelkedik.)* Mert a magam személyét nem sokba számítom, Tekintetes Bíróság, de ha valaki a törvényt csúfolja meg — *(Csorja Ádám felé)* —, annak kár a jó erdélyi levegő — *(gyors tüsszel)*: ítéljék el, tekintetes bíró úr, ítéljék el, a Nagyisten megfizeti!

(Nép derül.)

ELNÖK *(üti az asztalt. — Jegyzőhöz)*: Kérem, kérem!

I. BÍRÓ *(jegyzőhöz)*: Mi megtesszük a magunkét, csak bizza reánk.

VÉDŐ: Nyilvánvaló, hogy vádlót boszszuállás vezérli.

JEGYZŐ *(I. bíróhoz)*: Engemet-é!? Távol legyen tőlem, bíró úr, mert én, mint magánember, a számot még ki se tátom, hiszen törné el valaki a lábamat! s úgy törné el, hogy törvénybe ne ütközzék, én még akkor sem szólnék, bizonisten nem, még egy felet sem —

ELNÖK *(jegyzőt beszédében megavarja)*: Adja elé végre már a vádját s panaszát.

JEGYZŐ: Tekintetes bíró úr, az egész környék tudja, hogy igaz szónál egyéb nem jó ki a számon, s az is általánosan ismert dolog, hogy a szót ok nélkül nem szaporítom, de amit egyszer kimondok, az olyan, mint a kő:

az idő elmegyén felette, de meg nem változik.

II. BÍRÓ *(kedélyesen a jegyzőhöz)*: Az asszonyok kölcsönpénzzel is megvennék a száját, jegyző úr.

(Nép derül.)

ELNÖK *(erélyesen)*: Szíveskedjék kérdéseimre válaszolni.

JEGYZŐ: A legnagyobb készséggel, tekintetes bíró úr, mert én még az ingemet is odaadnám a törvénynek — VÉN SZÉKELY *(tempósan)*: Egyetse, szebb a törvény csórén.

ELNÖK *(Gálfi Bencéhez)*: Kérem, vezesse ki a közbeszólót.

(Mindenki hátranéz, csak Csorja Ádám ül mozdulatlanul.)

GÁLFI BENCE *(hátramegy a padok közé)*: Távozzék, atyafi!

VÉN SZÉKELY *(kijön a padból, akkor meggondolja magát; — az elnökhöz)*: Akarmi legyenek, ha szólok többet, tekintetes bíró úr.

ELNÖK: Csendőr, vezesse ki!

VÉN SZÉKELY *(a csendőrhöz leereszkedőleg)*: Egyetse fáraggy, ecsém. Inkább arra ügyelj, hogy a törvény utánam ki ne fusson. *(Elmegy.)*

GÁLFI BENCE *(visszajövet Kispál Julához súrlódik, s neki súg valamit.)*

ELNÖK *(jegyzőhöz)*: Hogy került ön a Csorja Ádám erdei lakába?

JEGYZŐ: Hát arra vadásztunk, ott eseteledtünk, s az eső behajtott. De bé sem akart ereszteni, tekintetes bíró úr, abból jót ugye nem gondolhat okos ember?

I. BÍRÓ: Ki volt még önnel együtt?

JEGYZŐ *(a falusi bíróra mutat)*: Hát a bíróm, aki itt ül, s még három hajtólegényke: — három tolvaj lesz azokból is.

ELNÖK *(falusi bíróhoz)*: Igaz-é, hogy Csorja Ádám nem akarta béereszteni?

FALUSI BÍRÓ: Hát mű hamar bemenünk, instálom.

I. BÍRÓ *(falusi bíróhoz)*: Egyenesen feleljen, kérem!

FALUSI BÍRÓ: Igyenesen az ajtón mentünk bé, tekintetes bíró úr.

ELNÖK *(mérgeesen int a falusi bíró felé. — Jegyzőhöz)*: Ahogy belépett, valamit vett-é észre?

JEGYZŐ: Hát vettem biza. Először is: a gazda ingujjra vetkezve, tűz nélkül szomorkodott, miből gondolom, hogy a lelkiismerete gyötörte, mert a lélek — tekintetes bíróság — az kínozza a bűnös embert, azt mi mindnyájan jól tudjuk, akik magasabb iskolákban is jártunk s a tudomány mellett megtanultuk becsülni a törvényparagrafusokat, s nem maradtunk olyan setéségekben, mint (Csorja Ádám felé) ez... ez... — ó, be jó mondá a tekintetes bíró úr — ez a vadember.

CSORJA ÁDÁM (hirtelen feláll): A bíróság ítéljen el, vagy lövessen fejbe, de ne kínoztasson engemet a gonoszak mocska által. (Elnéz a bírák feje felett): Ó, ősigaz Isten, mért nem borítod tűzbe ezt a világot álnok tudományával együtt, s hoznád vissza a régít, amelyekben igaz erőnkkel fénylettünk, mint a csillag — ó, Csaba, te igazságnak első vértanúja!

(Nép között egy falusi asszony szepeg.)

ELNÖK (szomorúan): Vádlottat kérem, üljön le.

CSORJA ÁDÁM (nem mozdul. A két csendőr le akarja ültetni. Ezeket le rázza magáról, s akkor leül.)

JEGYZŐ (ijedten): Jaj, tekintetes bíró urak, ha ezt az embert szabadon eresztik, ki felel az én életemért?!

CSORJA ÁDÁM (nyugodtan): Én férgeket nem ölök.

FALUSI BÍRÓ (a jegyzőhöz): Siessen, jegyző úr, mert otthon az asszony reánkáll.

I. BÍRÓ (falusi bíróhoz): Hallgasson és várjon, kérem.

ELNÖK (jegyzőhöz): Ne féljen, a törvény áll és igazságos. — Csak adja elé a vádat.

JEGYZŐ: Isten látja lelkemet, de minden arra mutatott, hogy Csorja Ambrus nem természetes halállal múltott ki.

CSORJA ÁDÁM (mozdul): Ó, Isten, be csoda, hogy tűröd!

ELNÖK (kezét felemeli): Vádlott bírók a törvényben, s várja csendben az ítéletet.

JEGYZŐ: S amikor bémentünk, nagy nehezen, valami négy-ötször is kérdeztük, hogy hol van Csorja Ambrus.

(Hirtelen a falusi bíróhoz): Nem igaz-é, Zsiga bácsi?

FALUSI BÍRÓ: Nincs hazugság nélkül.

(II. bíró s a nép derül.)

I. BÍRÓ (falusi bíróhoz): Magával nem sokra megy az ember.

FALUSI BÍRÓ: Mer én sokra megyek, úgy-é, magikkal?!

ELNÖK (falusi bíróhoz): Miféle beszéd? Viselkedjék korához méltón!

(Jegyzőhöz): Mondja, kérem, tovább.

JEGYZŐ: S csak a hatodikra vallotta bé, hogy meghalt. S osztán — figyeljen csak ide, tekintetes bíró úr — (kezével is segít magyarázni): tegnap ilyentáiban meghalt, s már este tízre fazékba került a hamma. Halotti bejelentés nélkül, vizsgálat nélkül, vég-tisztesség megadása nélkül. S éppen elégetni, hogy a halál oka felől semmi bizonyosságot ne lehessen szerezni!? Nohát, jót gondolhat-é az ember, Tekintetes Bíróság?

ÜGYÉSZ: Nem sokat, az már igaz.

JEGYZŐ: S még csak most jön a java, Tekintetes Bíróság! (megnyomva): s akkor falba ütve, éppen a fazék felett, reaadok egy véres késre, amin a vér jóformán még meg sincs száradva.

ELNÖK (forgatja s nézegeti a kést.)

ÜGYÉSZ: Ez erősen a gyanú mellett szól.

VÉDŐ: De uraim, aki felelőssége tudatában gondolkozik, csupán egy véres késre nem alapíthat ilyen súlyos vádat.

ÜGYÉSZ: Kérem, orvosi megállapítás, hogy embervér van rajta. A vád valószínű.

CSORJA ÁDÁM (fájdalmasan elkacagja magát.)

ELNÖK: A gyanú erősnek látszik.

JEGYZŐ: Tekintetes Bíróság! Én azt gyanítom, hogy Csorja Ádám aval a lánnyal működött közre a halálnál, akivel együtt el is égette — mert a szerelemben örökké kacag az ördög, azt mindnyájan jól tudjuk.

KISPÁL JULA (sírni kezd.)

GÁLFI BENCE (sápadtan nyugtalanodik.)

BOTÁR MÁRTON (simogatva vigasztalja leányát): Ne féjj, kicsi Julám, lát s tud az Isten mindent...

ELNÖK (Csorja Ádámhoz): Vádlott!
Miféle mentséget hoz fel ezen súlyos
vád ellen?

CSORJA ÁDÁM (feláll, kettőt a bírák
felé lépik, s kihívóan az elnök ar-
cába mondja): Semmit. Én nem is-
merek földi bíróságot. — (Nyugodtan
visszaül.)

ELNÖK: A bíróság a vádat elfogadta.
ÜGYÉSZ (ír.)

(Csend.)

ELNÖK (jegyzőhöz): Most adja elé a
panaszát.

JEGYZŐ (izeg-mozog, torkát köszörüli):
Tekintetes Bíróság, hát mi panasza
lehet egy kösségi jegyzőnek, akit a
fal mellé behajítanak, mint egy zsák
pityókát!?

(Nép derül.)

JEGYZŐ (ellágyulva): S ha a törvény
angyala nem véd, bizonyosan ott is
halok vala meg: — ott, abban az er-
dei lakban, hol (ujjával pattint) csak
annyi az élet.

I. BÍRÓ: Sérüléseket szenvedett-é?

JEGYZŐ: Hogy szenvedtem-é? (Oda-
adással): Tekintetes Bíróság!, a fele-
ségem egész éjjel súrolta a tagjai-
mot, nehogy az ütött helyeken a vé-
rem keringése megálljon. Hogy sérü-
léseket szenvedtem-é?! Hát még most
is eligeselig tudom emelinteni a job-
bik lábamat (próbálgatja), a térdem,
a karom, s a tomporám még most is
kék, mint a tenger vize, tekintetes
bíró úr, — (körülnéz) — meg is mu-
tatnám, ha asszonyemberek nem vol-
nának jelen.

II. BÍRÓ: Igazán kár.

ELNÖK: Panaszát a bíróság tudomásul
vette.

ÜGYÉSZ (ír.)

JEGYZŐ (nekiugrik a beszédnek): De
még most jön a java, tekintetes bíró
úr! Amint fel akartam tápáskodni,
nekem fogta a fegyvert, nekem
(prűszköl Csorja Ádám felé) — ez a
vadember. Nekem: egy családós apá-
nak, ki a törvény nevében cseleked-
tem s — most hallgasson ide a Te-
kintetes Bíróság! — halálfenyegetés-
sel imádkoztatott engem a Csorja
nemzetséghez, így — (kezét összefog-
ja) —, mint egy kicsi gyermeket a

Csorja nemzetséghez, ó, hogy túrted
el, mindenható Nagyisten!?! (Hirtelen
a bírósághoz): Ítéljék el, ítéljék el,
tekintetes bíró urak, mert ha nem:
én elköltözöm Erdélyországból, el bi-
zonisten...!

(Minden oldalon derültség.)

II. BÍRÓ (jegyzőhöz): Mutassa, kérem,
a nyelvét!

JEGYZŐ: Hát bizon, egyéb se maradt
már épen belőlem, csak a nyelvem.

ELNÖK (int a jegyzőnek): Tessék le-
ülni.

JEGYZŐ (megy, de elfelejt sántálni.)

II. BÍRÓ (utánaszól): Már gyógyul, lá-
tom, mert nem sántít.

JEGYZŐ (megrogygan): Engedelmet
kérek, de —

FALUSI BÍRÓ: Feledékeny az ember.

JEGYZŐ: Fáj, fáj, de nem vagyok én
olyan kényes. S a törvény tiszteletire,
ó mit nem szenvednék el! (Leül.)

(Bírák összesúgnak.)

(Nép zajong.)

ELNÖK (üti az asztalt.)

(Nép elcsendesedik.)

I. BÍRÓ (olvassa): Albert Zsigmond
kösségi bíró!

FALUSI BÍRÓ (lassan a bírák elé jön.)

ELNÖK: Tanú, adja elé, mit látott s
mit hallott?

FALUSI BÍRÓ (csípején a harisnyáját
megigazgatja): Isten bocsássa meg
nekem, hogy ilyen dologba beleke-
rültem, mer a törvént csak messziről
szerettem, mint az úr a parasztot —
de hát, ha már ennyiben van, el-
mondom úgy, ahogy vót, s aki hiszi:
jó, s aki nem: az is az ő baja.

II. BÍRÓ: Nocsak!

FALUSI BÍRÓ: Hát azt mondja nekem
a tegnap a jegyző úr: mennyünk el
vadászni, hajja-é. Bánja a súj, mon-
dom; a másik jegyzőt is ilyenkor et-
ték vót meg a vadak. — No jól van:
elékeríték három eleven legénkét, be-
lé egy sereg mindent a tarisnyákba,
s nosza: mennyünk míg a szemünk
világát meg nem támadja az üdő! —
Hát fel mű a hegyen, belé a nagy
erdőbe, s elig veszünk el benne, hát
egy állatnagy kan jődögél szembe ve-
lünk, no de egy se legyen, rendelem

a többinek, s hamar célba a kant, s egybe leveszem. A jegyző úr dicsérni kezdi, hogy kicsoda szép kant lőtünk közösen, de ragaggyuk meg, mondom én, mert észrevettem, hogy alattomban készül az üdő. Hát meg is ragaggyuk s húzzuk, kitől hogy telik, a mező felé, de ki se érünk, s nyugoton már csukros homály csombolyog, odavesz a nap, megfeketedik a levegő, s szél a meleget kirestálja belőle, s hátunk megett mingyárt zúgni kezd az erdő, mint az Isten mozikájja. Node, aprítsunk ízibe hajlék felé, mondom a jegyző úrnak. De húzzuk is a dögállatot, hogy belőlről feredik a fejünk, s mégis utolér az eső, s magát a széllal szapultatni kezdi reánk. Még jobban megriadunk, s hát egy miccre a jegyző úr beléveri a Csorja Ambrus komám házalalába, hogy az Isten nyugossa meg szegént.

ELNÖK (*vakarja a fejét.*)

II. BÍRÓ (*falusi bíróhoz*): Beszédjéért fizetést is kérhetne.

FALUSI BÍRÓ (*II. bíróhoz*): Az én szám nem jövedelmez, bíró úr, csak posztítja, mit a két kezem keres.

ELNÖK (*falusi bíróhoz*): Tanú, beszéljen az ügyről!

FALUSI BÍRÓ: Hát az ajtnál kiáltom: Csorja Ambrus, eressz bé! — Nem szól senki. De a másodikra valaki matat bent, s az ajtó kinyílik, s Csorja Ádám befogad. De mingyárt észrevettem, hogy az Ádám arcája halovány, szeme bús s maga elig sem beszédes. — Valami tán találta, Ádám — mondom neki. — A nagy Valami talált, azt feleli vissza. Erre kezdek vigyázkodni s a fejembe rosszat jártatni, s tudakolom az Ambrus komám hollétit többször, s végtére Ádám kimond egy szót, hogy „meghót”. (*A megütközést arcája mutatja s éli, amit beszél*): Jaj, te Ádám, meghót-é? Hiszen az tiszta lehetetlen, nem-é csak jesztegetni akarsz? — De biza nem, mert szomorúsága nem-hogy felengedne, de elig ejti már a szót is, csak a hammas fazakát mutatja nekünk, hogy az a bátyja kpossója, mert ő közös egyesség szerint elhammasztotta.

I. BÍRÓ: Úgy mondta, hogy előzetes egyesség szerint?

FALUSI BÍRÓ: Úgy istenüccségén!

ELNÖK (*hajtogatja a fejét*): Nocsak mondja tovább!

FALUSI BÍRÓ: Kicsi üdő múlva észreveszem, hogy a jegyző úr erősen vigyázkodik a szobában, s arcája, valamit gondolt fel, haloványszigorú. De mingyárt reájöttem, hogy a törvényt fedezte fel, s most azon akad fel, hogy a holtat nem kémlélték meg, pap nem zengedezte el s nem is földbe temetődött, hanem a tűz égte el, s pedig a neve még állott az élők között. Hát annyi igaz, hogy egy jegyzőnek az ilyen hír nélküli dolog zokon esik, s legkivált a miénknek, ki a tövénynek bolondja, legyen az ő tiszteletire mondvá.

ELNÖK: S a verekedés hogy esett?

FALUSI BÍRÓ: Hát a hamar s cifrán megesett, tekintetes bíró úr. Ahogy az előbb mondám, hát a jegyző úr sétálni kezdett körben, mint egy szomorú kakas: ezt is nézte, azt sem hagyta nézés nélkül, minden helyet felkajtott, s eccer csak kihúz egy kés a falból — (*innen kezdve élénk ütemben beszél*): e miféle kés? — kérdi. Nyilván cigánkés — mondja Ádám. Ez egy véres kés — vissza a jegyző úr, s avval veszi a puskáját, odalépi Ádámhoz, s katonásan lefoglalja őt. Ádám csak megnézi, lassan feláll, karja megmozdul, ijedelem, jegyző kering s bésuppan a fal mellé. — No, e megérdemelte a vadászást, gondolom, s hát a jegyző úr már támad fel, Ádám erre nekiszegzi a puskát: e hajlékban egy fazék hamu az úr — jelenti, s imádkozzék az Ősistenhez — vezényli. Osztán a jegyző úr imádkozott is engedelmesen, mire a puskát visszanyerte. Végezetül pedig Ádám menést parancsolt, s szépen velünk jött, hogy lássa az urak tövényét. S most itt vagyunk s látjuk mind, mint a szegény ember a tizenkettedik gyermekét.

ELNÖK: Amint kiveszem, magának a legkisebb gyanúja sincs, hogy Csorja Ambrus erőszakos halállal múltolt volna ki?

FALUSI BÍRÓ: Hát tekintetes bíró úr, vagy törvény, vagy nem, de akinek

lelke s egy csepp esze van, az a Csorja-fiakról ilyen nem gyanít, hiszen azok úgy szerették egyikamást, mint nap az eget.

VÉDŐ: Nevetséges képzelődés az egész vád!

JEGYZŐ (*feláll*): Én komoly ember vagyok, kérem!

II. BÍRÓ (*int, hogy üljön le*): Mi nem bánjuk, kérem.

ELNÖK (*falusi bíróhoz*): Leülhet.

FALUSI BÍRÓ (*feleútján visszafordul*): Tekintetes bíró úr, a halál íté! — Tekintes bíró úr, a halál íté! — Tekintes bíró úr, a halál íté! —

ELNÖK (*int, hogy üljön le*):

(*Bírák összesúgnak.*)

I. BÍRÓ (*olvassa*): Botár Márton!

BOTÁR MÁRTON (*a bírák elé jön. Mindig igen szomorú.*)

ELNÖK: Ismerte jól boldogult Csorja Ambrust?

BOTÁR MÁRTON: Hogyne! tekintetes bíró úr.

ELNÖK: Milyen volt a természete s főképpen hogyan gondolkozott a halálról?

BOTÁR MÁRTON: Olyan áldott, igaz ember még a java között semigen van, tekintetes bíró úr. Arcája örökké nyugodalmas volt, se harag nem csúfitotta, se idétlen örömek nem futkároztak rajta. Jóhajnban már örökké fenn volt, a forrásban megmosdott, s ahol legnagyobb volt a fű, föld felé hajlott, hogy a füvek harmatját arcájával megossa, s osztán ilyen harmatos arcával várta örökké a nap jöttit, s a legszebb öröme a napbúvással örökké egybeesett. Volt egy kedves cserefája, az alatt estére tüzet rakott, a legényecskéket összegyűjtötte, halovány arcját közel dugta a langhoz, s beszélni kezdett a régi üdökről, a székely nemzet őseiről, azok bolygásairól s cselekedeteiről. Biza ilyenkor szem nem maradt szárazon. kivált mikor a hunn-fiak temetésit mondta el, hol vérelel sirtak a férfiak, sírva táncolt az ifiúság s megkoszorúzták a megholt vitéz kedvesit, hogy szép virágosan menjen a halálba férfia után. Ezt beszélvén, ragyogott két szeme, s volt olyan ékes szava, ami nincsen már manapság másnak. Még a madarak is úgy

szerették, hogy ha egyebüvé nem, hát a pipájára szállottak, s van, aki látta, hogy egy csendes éccakán kivette forrásból a holdat s a tenyerin tartotta (*mutatja*): így né, tekintetes bíró úr, a forrásban megferedett holdat a kezén...

ELNÖK: S a halálról nem beszélt soha?

BOTÁR MÁRTON: Hát az övéről nem. Csak azt mondogatta, hogy a mai emberek meghalni se tudnak szépen, pedig a halál a legjobb király, nem kétszínű s nem hízeleg, hanem adja az örök nyugalmat. Az ő országa csendes: a jókat megtartja s a gonoszakat megjavítja. — Igaz mégis: halála előtt vajegy órával az ágya mellett ültém, s akkor a föld ellen beszélt, pedig nincs még ember e világon, ki világeletemben jobban gondozta volna a földet. Tán csak a napot s a tüzet szerette még erősebben, no még a székely voltát, mert igen sokszor mondogatta nekem is: „Volt egyszer egy nagy nép, neveztek hunnoknak, azoknak gyükerei vagyunk mű. A törzsököt kidőjtötte már az üdö, de a gyükér él s kihajtana igen szépen, csak hogy nem úgy fú a szél.”

I. BÍRÓ: S hogy mért beszélt a föld ellen, nem sejtje?

BOTÁR MÁRTON: Gondolatából csak annyit mondott, hogy a föld húzza magához s már magába akarja színi az ő erejét is.

ELNÖK: Hát a vádlottat milyen embernek ismeri?

BOTÁR MÁRTON: Csorja Ádám világtéremtésire olyan, mint a bátyja volt. Együtt szenvedtek, egyformán gondolkoztak s még a mozgásuk is testvér volt. A gimnaziomból is egy ok miatt szöktek haza: a negyedik esztendő végén, azért, mert étlen s szomjan is csak az erdőt s a forrást kívánták. Egyedül abban üttek el egymástól, hogy Ádám gyérebbe szavú s vére hamarébb felgyúl.

ELNÖK: Leülhet, kérem.

BOTÁR MÁRTON (*helyére megy s leül.*)

(*Bírák súgdosnak össze.*)

(*Ablakon látszik, hogy nyugszik a nap.*)

VÉDŐ (gondolkozik, szorgosan jegyez s megint.)

I. BÍRÓ (olvassa): Kispál Juliánna!

BOTÁR MÁRTON (dédelgeti Julát):
Eriggy, édes kicsidem, s mondd el szépen, amit tudsz.

KISPÁL JULA (a bírák elé megy, zsebkendő a kezében. Vár.)

ELNÖK: A vád szerint magának bűnös része van a Csorja Ambrus hirtelen halálában.

KISPÁL JULA (szája előtt tartja a zsebkendőt, s maga elé mered.)

ELNÖK: A vádnak az a formája, hogy a vádlott és maga szeretik egymást s ebből kifolyólag tervezték s követték el a bűnt. Mivel menti magát?

KISPÁL JULA (zokogni kezd.)

(Szünet.)

KISPÁL JULA (megtántorodik, fejét az asztalra hajtja, s úgy sír.)

GÁLFI BENCE (Kispál Julához megy, s gyámolítja.)

ÜGYÉSZ: Sírás nem enyhíti a vádat!
CSORJA ÁDÁM (hirtelen feláll): Minden elgondolásnál nagyobb ez a gyalázatosság! Egy leányt, ki sugározza a jóságot, mint a nap a fényt: ilyen gonoszul vádolni meg!? S így gyaláznai meg az én bátyám szeplőtelen emlékit?! Ha az Isten tudja türni, én nem tudom! — (a kés után ugrik, de az elnök elkapja előle.)

(Bírák felugrálnak. — Nép feláll és zúg.)

I. BÍRÓ: Csendörök, fogják le!!

CSENDŐRÖK (kétfelől Csorja Ádámot megragadják.)

CSORJA ÁDÁM (testét megrándítja: — egyik csendőr a földre hull.)

JEGYZŐ (oldalt somfordál a bíróság felé): Jaj, tekintetes bíró úr, jaj, jajj!

BOTÁR MÁRTON (Csorja Ádámhoz megy.)

(Nép zajongva előrejön.)

BOTÁR MÁRTON: Édes Ádám ecsém, maradj nyugton, fiam... Az igazság kiviláglik... Maradj nyugton, édes ecsém...

KISPÁL JULA (simogatja Csorja Ádámot): Édes Ádám bácsi — ne csináljon bajt. — A mi Istenünk — nem hagyja el — az igazakat...

CSORJA ÁDÁM (szelíden magához vonja Kispál Julát): Szegény kicsi Julia — a te ragyogásodat csak az erdők közepéből lehet látni —, te égi szép csillag — tövissel koszorúznak miattam... (Ráhajlik és simogatja.)

KISPÁL JULA (Csorja Ádámhoz bújik, megöleli és sír.)

(Nép között asszonyok, leányok szepegnek.)

BOTÁR MÁRTON (törülgeti a szemét.)

GÁLFI BENCE (sápadtan áll, nézi az egymásraborulókat, s fegyverét szorongatja.)

ELNÖK (lejön az asztaltól, Kispál Julát gyöngéden a helyére vezeti s leülteti.)

I. BÍRÓ (keze intésével terelgeti helyre a népet.)

ELNÖK (Csorja Ádámhoz megy, kezét a vállára teszi): Üljön le, kérem, és bízzék az igazságban. (Szépen leülteti.)

(Nép elcsendesedik.)

ELNÖK (visszamegy az asztalhoz, leül.):
(Csend.)

ELNÖK: Ügyész úr!

ÜGYÉSZ: Tekintetes Királyi Törvényszék! A dolgok, legkisebbtől a legnagyobbig, valamint a körülmények annyira a gyilkosság vádjá mellett szólnak, hogy teljesen feleslegesnek látok mindenféle más argumentációt. Feleslegesnek látom a vád mellett felsorakozó, bizonyító erejű jeleket külön-külön is mind felsorakoztatni, vagy azokat összegezve a Tekintetes Királyi Törvényszék elé tárni újra, hiszen a leggyöngébb ítéletű ember előtt is annyira összefüggően és szorosán állnak a gyilkosság ténye mellett, hogy az én szerepem csak abban állhat jelen esetben, hogy a bíróságot felkérjem az igazság megállapítására s ennek szellemében való ítélethozatalra. A vádlottra életfogytiglani börtönt kérek!

JEGYZŐ (hirtelen): Én is úgy gondoltam, Tekintetes Bíróság, nem halált, csak halálig tartó tömlöcöt.

I. BÍRÓ (indulatosan a jegyző felé): Egy szót se, kérem! A bíróságot kímélje meg hasonló közbeszólásoktól.

ELNÖK (védő felé): Ügyvéd úr!

VÉDŐ *(feláll, homlokát végigsimítja. Visszafojtott hévvel)*: Tekintetes Királyi Törvényszék! Az igazság nevében tiltakozom, hogy ezt az őszinte, bátor és igaz embert a bíróság ártatlanul elítélje!

(Nép zúg: „úgy igaz!” „Igazságot!” „Ne csúfolják meg a népet!”)

ELNÖK *(üti az asztalt)*: Ha csend nem lesz, kiűrttetem a termet.

VÉDŐ: A védelem össze fogja törni a vádat, s ki fogja mutatni, hogy csak gonosz személyes bosszú a szülője, mert nincs egyetlen jel, amire a vádnak még gondolatát is fel lehet építeni —

ÜGYÉSZ *(főlényesen közbevág)*: Ügyvéd úr, ne feledkezzen meg a véres késről!

VÉDŐ: Ügyész úr, lelkiismeretlen vakmerőség erre felépíteni ezt a szörnyű vádat!

(Nép zajong.)

CSORJA ADÁM *(elszántan a bírák elé lépik)*: Engemet ne védjen senki, mert az igazság nem tűr védelmet! Én testvéremnek érzem az embert, s ha ez az ember elítél engem, Enmagát ítéli el. Ha a bíróság s ennek az új világnak minden népe azt az Istent hiszi, aki alkotta a világot, akinek jele az áldott nap s lelke a tűz, aki vigasztal a virág illatában s haragszik a viharban, ha ezt az Istent hiszi a város, akkor ez az én Ősistenem, aki testvérekül teremtett minket. Ha ez az a Krisztus, kiről szól az írás, s nevezi őt az igaz Isten Egy-fiának, akkor üsmerem s áldom Őt. De akkor elevenedjék meg ez a fészület s tegyen tanúságot igaz embereim mellett, mert én a régi nagyok férfifia vagyok, aki szánt szándékkal szakadtam ki ebből a megromlott új világból. Aki elítél engem, elítéli azt az országot, mely törhetetlen hitével minket felnevelt, elítéli kicsi népem régi nagyjait, kik szívüket és látásukat hagyták nekünk, s elítéli azt az árván hagyott erdőt s a vízek lebegő erejét. Aki elítél engem, a bujdosó vezéreket ítéli el, akik csillagfényénél számolták apadásukat, s mégis megtették azt a csodát, mely

hosszú idő múltán bennem újra ki-virágzott, mert én vagyok, aki még hordom a régi köntöst és jeleket, s aki igazságtalanul ezeket leszaggatja rólam, az népem emlékit gyalázza meg és rútol követ állít a sorsnak, mely keserű lehelletével vérünknek megadta fekete színét. Testvérek, ismerjétek meg engem, mielőtt ítélni akartok felettem, mert én vagyok az Attila hatalmából megmaradt örök szikra, mely bujdosik a halál elől, és nem olt életet, hanem ébreszt. Én vagyok a katalaunumi síkság elmenekült emléke, ki minden alkonyaton zokogok véreim sírja felett, és addig költögetem, míg erőm fogytán elalszom, mint egy ösgyermek a harmaton. Én vagyok a Csigla-mező híres sebesültje, aki erdők közé mentettem az igaz vér utolsó cseppjeit, s vérző sebemet forrás vizével locsolom s kötözöm füvekkel, s így éltet még csodából az emlék ereje. Én vagyok, aki rokon szóért visszamentem Ázsiába, s hosszú bolygás után, mikor visszatértem, arcámra borulva sirtam el minden halmon, hogy: árvák vagyunk végképpen. Én vagyok a bujdosó igric, aki nem öl soha, hanem dalt zeng a holtaknak is, akinek ajkára kiülnek az őseréjű szavak, s hogy azokat bátran kimondja, fizetése búsan így hangzik: Régi igric már idegen s dalai árvaságra jutottak... *(Az asztalon tenyerébe hajtja a fejét.)*

(Nép között asszonyok sírnak.)

(Kispál Jula sír. — Botár Márton szemét törülgeti.)

(Bírák szomorúan maguk elé néznek.)

(Csend.)

ELNÖK *(hangja ettől fogva már szomorú és meleg)*: Hát miért égette el?

CSORJA ADÁM *(felemeli fejét, egészen az asztal mellett marad)*: Az ő kérésére cselekedtem.

ELNÖK: Nem tudja, hogy a vallás és a törvény tiltja?

CSORJA ADÁM: A mi életünk különös volt. Törvényünk az uralkodó igazság. S vallásunk a régi.

ELNÖK: Ilyen emberek számára most nincs külön törvény.

CSORJA ADÁM: Az én lelkemet törvénnyel nem lehet megmérni.

ELNÖK: A világ haladása nem tűri meg az ilyen tetteket.

CSORJA ÁDÁM: Az én tettem nagy és szép cselekedet volt.

ELNÖK: És a vád alól mivel menti magát?

CSORJA ÁDÁM *(nem szól.)*

ELNÖK: A hirtelen halált mivel magyarázza?

CSORJA ÁDÁM: Minden ember kicsi ahhoz, hogy magyarázza a halált.

ELNÖK *(felveszi a kését)*: Ez a kés valami titkot magyaráz.

CSORJA ÁDÁM: Valami titkot...

ELNÖK: A bíróságnak tudnia kell, hogy ítéletét meghozhassa.

CSORJA ÁDÁM: A kés titka: bús titkok, ami nem való a bíróság elé.

JEGYZŐ: No úgy-é, hogy nem tiszta a dolog, tekintetes bíró úr!?

I. BÍRÓ *(kezivel suhint a jegyző felé.)*

ELNÖK: Ilyenformán a bíróság kénytelen a vádat elismerni.

JEGYZŐ *(kárörömmel kacag.)*

CSORJA ÁDÁM *(megvetéssel nézi a jegyzőt. Azután a fazakat az asztalra teszi, hirtelen karján az inget felszakasztja, s meztelen karját feltartja)*: Hát itt van a kés titka, lássa minden ember!

(Bírák és nép meglepődve és értelmetlenül nézik a karját.)
(Csend.)

CSORJA ÁDÁM: Ezt a kart vágtam meg a késsel, s ennek a karnak vérét csorgattam az én bátyám hammára. Lássák a bírák! Lássa a nép! És tisztelje más is az én halottamot s emlékezzék sokáig az ő halálára!

(Bírák meghatódva bámulnak.)

CSORJA ÁDÁM *(mintha imádkozna)*:
Bátyám: Csorja Ambrus, ki voltál velem egy vér, ki hordoztál velem egy közös szívet, ne vess meg, hogy neked áldozó sebemet felfedtem a világ színe előtt. — Én Ősistenem, kettőnknek Atyja, vezesd őt a régi nagyok közé, s engemet szabadíts meg ettől a világtól, mely arcád színeit átalfestette, s jelenéseid elől elbizakodva bűnös városokba menekült... *(Fejét felemeli)*: Bírák, ítéljenek felettem!

(Szünet.)

ELNÖK *(Lassan lejön a pódiumról, s a Csorja Ádám karján a sebet nézi sokáig.)*

(A törvény többi emberei is lejönnek, s nézik.)

ELNÖK *(visszamegy, a székekben lesüpedve hátradül, fejét két tenyerével megtámasztja, s gondolkodik.)*

(A nép Csorja Ádám köré gyűl, s nézi a karját.)

JEGYZŐ *(a pad végén egyedül nyugtalankodik: hol feláll, hol leül.)*

(A törvény emberei visszamennek, s összebújva beszélgetnek.)

(Szünet.)

ELNÖK *(csendesítőleg üti az asztalt, mire a csendőrök mindenkit helyre küldözgetnek.)*

(Csend.)

(Törvény emberei felállnak.)

ELNÖK: A bíróság Csorja Ádámot a gyilkosság vádjára alól felmenti.

(Nép örömeben zajong. Hallatszik: „Éljen az igazság!” „Éljen, éljen!”)

ELNÖK *(üti az asztalt.)*

(Csend.)

ELNÖK: Ellenben a halottra és a halálesetre vonatkozó törvényes szokások és formák megszegéséért, valamint testi sértésért tízhónapi elzárásra ítéli.

(A törvény emberei kifelé indulnak.)

(A nép zajong: „Nem lesz az úgy!” „Meg kell fellebbezni!”)

ELNÖK *(az ajtónál Gálfi Bencével beszél, s a terem kulcsát neki átadja. Aztán elmegy.)*

(Fazék hamu, kés, fészület s gyertya az asztalon maradnak.)

(A két csendőr tuszkolja ki a népet.)

(Csorja Ádám, Botár Márton s Kispál Jula az asztal előtt beszélgetnek.)

(A jegyző s a falusi bíró a fal mellett szövattásba kerülnek.)

JEGYZŐ: Maga az én előljáróm, tuggya meg!

FALUSI BÍRÓ: Ne fárassza magát, jegyző úr.

JEGYZŐ: Adja meg a tiszteletet! A bíróság előtt is hazugságban hagyott, miféle dolog? Leccsapatom a bíróságról, tuggya meg.

FALUSI BÍRÓ (*elfű a jegyző feje felett*): Hess le, bagoly a fáról!

JEGYZŐ (*egészen méregbe jó*): Én vagyok az úr, tuggya meg! Én a fejem után élek — maga csak a földet túrja, mint a disznyó.

FALUSI BÍRÓ (*szúrósan*): Kevesebb szándék nem volna-e elég?!

JEGYZŐ (*prüszkölve a bírónak ugrik*): Most — vége — most!

FALUSI BÍRÓ (*nyugodtan megfogja, s a falra felfeszíti*): Két krajcárra édeséget adjak-é?!

CSENDŐR (*odarohan, s széjjelválasztja őket, s azután kituszkolja*).

(*Kivülről hallatszik a hang*):

JEGYZŐ: Maga — harisnyás — Kaifás.

FALUSI BÍRÓ: Egy úrban két cigán — (*Bent a pad közepén ülnek: Csorja Ádám, Botár Márton s Kispál Jula. Mellettük áll Gálfi Bence. A másik csendőr sétál előttük.*)

BOTÁR MÁRTON: Ne búsulj, Ádám ecsém: — fellebbezünk, kiszabadítunk...

CSORJA ÁDÁM (*maga elé néz, s nem szól*).

KISPÁL JULA: Édes Ádám bácsi, ne féjjen, az Isten nem hagyja el az igazakat...

GÁLFI BENCE (*Kispál Jula mellé leül, s vigyázva, hogy senki észre ne vegye, simogatja s félig meg is öleli*).

KISPÁL JULA (*odaadással nézi Gálfi Bencét*).

CSORJA ÁDÁM: Tíz hónap igasságtalanul megemészt...

GÁLFI BENCE (*hunyorít Julának, s tovább akarja vinni, de Botár Márton észreveszi, s Julát a szoknyájánál fogva visszahúzza*).

BOTÁR MÁRTON (*Julához*): Gyere, lelkem, haza, mert sokkal jobb lesz úgy.

KISPÁL JULA (*szepeg*).

CSORJA ÁDÁM (*Julához*): Édes kicsi Julám, vajjon mikor látlak újra?!

BOTÁR MÁRTON (*egy ötös bankót nyújt Csorja Ádám felé*): Vedd el,

fiam, ki tudja mi jó, s szükséget ne láss. (*A zsebébe beledugja*).

KISPÁL JULA (*búcsúzásul megcsókolja Ádámot. — Apjostul mennek*).

GÁLFI BENCE (*kiséri Julát*).

CSORJA ÁDÁM (*utánukszól*): Marci bátyám, Julát tartsa meg, s ügyeljen rea erősen!

BOTÁR MÁRTON: Ó a napfény s házam virága: — hogyan viselnék nagy gondot rea... (*Kilépik az ajtón*).

GÁLFI BENCE (*gyorsan körültekint, s hogy nem látja senki, Julát az ajtó megé visszarántja, s karjuk és szájuk egy pillanatig egymásba forrik. — Jula gyorsan elmegy, Bence az ajtót bezárja*).

CSENDŐR (*néz ki az ablakon, majd ujjával a marsot veri az ablaküvegen*).

GÁLFI BENCE (*a csendőrhöz megy*): Eriggy, feküdj le, pajtás. Én éjfélig megőrzöm ezt a rabot, s akkor örözzed te hajnalig, s osztán jóreggeliben bészállítjuk együtt Enyed városába.

CSENDŐR: Jól van, Bence, csak valahogy meg ne tuggyák a nagykuttyák, mert esszerágnak mind a kettőnket. — (*Elmegy*).

GÁLFI BENCE (*bezárja az ajtót. A gyertyát meggyújtja, s aztán sétálni kezd, szuronyos fegyverrel a vállán*).

CSORJA ÁDÁM (*a hammas fazakat az asztalról maga mellé teszi a padra, térdére könyököl, s tekintete maga elé esik*).

GÁLFI BENCE (*séta közben, kicsi szünetekkel*): Ma éccaka itt hálunk: — mi ketten s Krisztus Urunk az asztalon. — Virjadatkor az enyedi tömlöcbe békisérek egy rabot. — Olyan rabot, kinek nincsen bűn a lelkén. — Ilyenkor a szívem fáj. — De én katonavagyok. — Csak egyedül a szívem fáj. — A törvény igen furcsa: — házai hideget lehelnek. Az enyedi tömléc is hideget lehel. — Ott a nap a rabot nem éri. — Madarak nem tanyáznak. — Forrás nem bugyog... —

CSORJA ÁDÁM (*arcát két tenyerébe hajtja*).

GÁLFI BENCE: A tűz kialudt s nem lobban fel Enyeden. — De a csillagok elől el kell bújni, mint a vakond, mert ha a törvény úgy mondja, muszáj bűnösnek lenni... — És messze az erdő tovább zúg. — Virágokat tovább lengeti a szél. — Akit tömlecebe tesznek, nekik nem hiányzik. — S nem tudják, hogy tiszta lelkű rab is van, kinek a szíve szépen fáj... — S ki a rabot őrzi, annak is fáj, fáj, fáj...

CSORJA ÁDÁM *(hosszan nézi Gálfi Bencét.)*

GÁLFI BENCE *(Csorja Ádám elejébe áll.)*

CSORJA ÁDÁM *(mély érzéssel ejti a szót):* Testvér...!

GÁLFI BENCE *(fegyverét a padhoz támasztja):* Ismersz-é engemet, testvér?

CSORJA ÁDÁM *(csak nézi Bencét.)*

GÁLFI BENCE: Apám Gálfi Dénes volt, erdők pásztora. S nagyapám dulló. De a virtus s esment az ital — tudod úgy-é, testvér?

CSORJA ÁDÁM *(fejét bólogatja.)*

GÁLFI BENCE: Apám pásztor volt. S nagyapám dulló.

CSORJA ÁDÁM: Úlj le, testvér!

GÁLFI BENCE *(leül):* Én üsmerlek téged. Apád sokszor piculát adott nekem, mikor a tarisznyámat még a földön húztam... Ádámnak neveztek ugyancsak.

CSORJA ÁDÁM: Gálfi Dénessel egy tűznél feküdtem.

GÁLFI BENCE: Vén Csorja Ádám híres ember volt. Esze sóvárogta a tudást, csak illogatott, mert az erejít belé kellett valamibe ölni... Így van-é, testvér?

CSORJA ÁDÁM: Gálfi Dénes egyszer a tűz mellett elsírta magát. Hogy a bátyja negyvennyolcban — bizon — saját vérenek tanúja lett. Úgy igaz-é, testvér?

GÁLFI BENCE: Téged apád nagy iskolába vitt. Most úr lehetnél. Mért nem lettél, testvér?

CSORJA ÁDÁM: Az én nevem magyarázul urat jelent.

GÁLFI BENCE: A nadrágosok elítélték az urat, testvér...!

CSORJA ÁDÁM: Már régen gyakorolják. Az állam megfizeti nekik.

GÁLFI BENCE: A nép tömleceket épít emagának, s abból kenyeredzik. A napok múlnak, s a nép szíve fáj. Az enyim igen fáj...!

CSORJA ÁDÁM: Reám gondot vetettek, nehogy a rossz gombát meg egyem, vagy a vadak reámüssenek. Jólétemért megsajdult a törvény szíve...!

GÁLFI BENCE: Bizon, testvér... —: Enyeden van egy tömlec. Bár ne volna!

CSORJA ÁDÁM: Az égen van egy nap. Bár a se volna...!

GÁLFI BENCE: A szíveink igen fájnak. Valami kéne: nincs... Valaki kéne: keserű az este...!

CSORJA ÁDÁM: Valami kéne... Keserű minden cudarul...!

GÁLFI BENCE *(felüti a fejét):* Bor! Bor! —: Vigasztalás. Hiszen tudod, testvér?!

CSORJA ÁDÁM *(szemét reáemeli Bencére):* Bor!? Ó be rég nem ittam! Pedig apám is illogatott, mert az erőt bele kell ölni valamibe... Ez nagy igaz, testvér.

GÁLFI BENCE *(szomorúan):* Csendőrlégény: szegénylegény... Neki csak szíve van.

CSORJA ÁDÁM: Botár Márton jó ember: áldja meg az Isten! *(A pénzt kiveszi a zsebéből s odaadja Bencének.)*

GÁLFI BENCE: Ötös bángó! Pénz, pénz! *(Felugrik):* Hozom, testvér. *(Az ajtót kizárja):* Hozom, testvér! *(Elmegy.)*

CSORJA ÁDÁM *(a zárt ráfordítja. — Visszajön, megfogja s nézi a fegyvert):* Itt maradtál. Hárman itt maradtunk: Krisztus, a fegyver s az ember... Ketten őrzték a harmadikat... — *(Megáll a feszület előtt):* Enyeden van egy tömlec: fala vastag, ablaka rács, s szalmán fekszik a rab... Hiszen Te tudod, isteni Testvér... Én eddig erdei házban laktam, s áldottam a napot. S mondják, hogy vétkeztem a tűzzel. Én eddig erdőn laktam, ahol csend van, bé-

kesség és szabadság... Hiszen tudod, mert Te is sokat bujdosztál, isteni Testvér.

GÁLFI BENCE (*kopogtat az ajtón. Halkan*): Eressz bé, testvér!

CSORJA ÁDÁM (*béereszti*.)

GÁLFI BENCE (*egy nagy korsó, tele borral, a kezében. Felemeli*): Fájdalomnak bölcseje!

CSORJA ÁDÁM: Bűnkot lefektetjük, elrengtjük...

(*Felülnek a pódiumra.*)

GÁLFI BENCE: Kezdd meg, testvér!

CSORJA ÁDÁM: A Csorja Ambrus torára! (*Iszik.*)

GÁLFI BENCE: A te kedved szerint, testvér. (*Iszik.*)

CSORJA ÁDÁM: Apám is illogatott. Olyankor anyám mellette sírt s osztán reaborult mégis, s kimondta szokott szavát: „Két szemed: két csillog.”

GÁLFI BENCE: Én csendőr vagyok s testvér-rabot őrzök. Nagypám dulló volt, a pénzt nem örözte meg idáig, mert az ital s a virtus... A torára még nem is ittam! (*Iszik.*)

CSORJA ÁDÁM (*az ablakhoz megy, néz kifelé*): A csillagok feljöttek. Most nyugszik el az erdő s hajlékomban engem keres a szellő... (*Homlokával nekidül a falnak*): Forrásvizet ma nem ittam! Földnek vére, bugyogó vére életemet nem öntözi már... Múlik a nap, s elhervadok, mint az őszi virág... Házam előtt leng a fű, s úgy hódol a holdvilágnak, s csillagok veszik körül, de lehullnak immár, mert nem biztatja őket senki... Hova lett a szabadság? — régi nagyok, sirattok-é engemet?!

GÁLFI BENCE (*Iszik.*)

CSORJA AMBRUS: Erdő, ó, hogy szerettelek, s te vajon tudod-é: mi sorsra jutottam? Ó én kicsi hajlékom, téged benő a fű s a moha, mert Enyeden van egy másik hajlék... Enyeden van egy tömlec...

GÁLFI BENCE (*Adámhoz megy, odabúvik a füléhez*): Enyeden — nincsen — tömlec... (*Iszik. — Kacag.*): Hiszen tudod, testvér!?

CSORJA ÁDÁM (*tág szemekkel nézi*): Gálfi Bence, te vagy-é?

GÁLFI BENCE: Én vagyok hát. Apám pásztor volt, nagypám dulló. S Enyeden nincsen immár tömlec. — Igyál, testvér!

CSORJA ÁDÁM (*iszik*): Enyedről hova lett a tömlec?

GÁLFI BENCE: Odaveszett, testvér. (*Megöleli.*): De valahol van egy erdei lak!

CSORJA ÁDÁM: Földre borulva most sír a holdvilágon.

GÁLFI BENCE: Sír és kiáltja nevünket. — Izent az erdő, testvér!

CSORJA ÁDÁM: Ó kinek, testvér?

GÁLFI BENCE: Nekünk! Nekünk! Hí az erdő! Gyere, testvér! Fussunk a városból, s bujdossunk el az erdőben, mint a madár!

CSORJA ÁDÁM: Mint a madár! (*Arca kigyúl*): Mint a madár!

GÁLFI BENCE (*fegyverét a nyakába akasztja*): Vesszen oda minden tömlec!

CSORJA ÁDÁM (*a fazakat az ölibe kapja*): Vesszen oda!

GÁLFI BENCE (*mentiben a korsót magasra emeli*): Bor! Bor!

CSORJA ÁDÁM: Ösvigasztalás!

(*Sietve s vigyázkodva elszöknek.*)

(*Függöny lemegy*)

NEGYEDIK JELENÉS

Szin: A Csorja-féle erdei hajlék. ahogy a Második jelenésben elhagyták.

Idő: A Harmadik jelenés éjszakája folyik: éjféltől hajnalig.

(Függöny feljön.)

(A szoba sötét. A holdvilág az ablakon átál egy fénysávot vet a közepin keresztül. — Az ajtón kívül mozgás és susogás.)

CSORJA ADÁM *(hangja kívülről hallatszik):* Itt vagyunk. Jóhelyt vagyunk. *(Az ajtót kinyitja s előrejön.)*

GÁLFI BENCE *(a beözönlő holdvilágban az ajtó között áll, nekidől a fájának, s iszik. Mozdulatjain s beszédjén mindig látszik, hogy félig már részeg.)*

CSORJA ADÁM *(a lámpát meggyújtja.)*

GÁLFI BENCE: A laktanyát süti a hold... Süti, süti..., haj! *(Iszik, s mikor száján van a korsó, a lámpa akkor gyúl fel.)*

CSORJA ADÁM: Gyere bejebb hamar! Tedd bé az ajtót hamar!

GÁLFI BENCE *(teszi bé az ajtót):* Süti, süti... Süti, süti...

CSORJA ADÁM *(a fazakat a fal mellé teszi, a lámpa alá):* Mit süttetsz, testvér?

GÁLFI BENCE: Hát a laktanyát süti. *(Kacag.)* Nálam nélkül süti, süti...

CSORJA ADÁM: S az enyedi fegyházat nem süti? *(Ujjasát veti le.)*

GÁLFI BENCE *(Ádámhoz jön, s hajlong előtte):* Nálad nélkül süti... Suvagyon meg a prófusz! *(Felemeli a korsót):* Serusz világ! —: vén bold. *(Iszik.)*

CSORJA ADÁM *(az ujjasát az ablakra próbálja, aztán leveszi, s az ászokban keres valamit.)*

GÁLFI BENCE *(az ablaknál ágaskodik, s félig ki is dugja a fejét):* Csenderek!, riadó, riadó! Gálfi Bence meg-szörkött! Ki az ágyból, s utána, utána!

CSORJA ADÁM *(két szeggel s egy fadarabbal visszajön):* Csendesedjél, Bence, mert valaki észreveszen. *(Kabátját kezdi az ablakra szegezni.)*

GÁLFI BENCE: Ereszd nekem, testvér! *(Fegyverét emeli, s anélkül, hogy a nyakából kiakasztaná, a talpával üti a szeget.)*

CSORJA ADÁM: Üsd a szeget, hallod-é!

GÁLFI BENCE: Ne féjj, odaszegezzük még a holdvilágot is. *(Beléverik mind a két szeget.)*

CSORJA ADÁM: Nem szűrődik ki már a lámpafény. Maradhatunk bátran.

GÁLFI BENCE: Bátron! Bátron! —: ez a főszavunk. *(Nyújtja a korsót):* Igyál, testvér! Zsidó mérte, leánya megszerezte.

CSORJA ADÁM *(jól megbugyogtatja a korsót.)*

GÁLFI BENCE: Bátron! Bátron!

CSORJA ADÁM: Mér szépül a világ, testvér. *(A földön maradt szokmánt igazgatja, s leül.)* No, ereszkedjél le, te is.

GÁLFI BENCE *(leül):* Alább nem esünk-é? *(Puhatolja a földet.)*

CSORJA ADÁM: A szegény ember trónusán ülünk.

GÁLFI BENCE *(üti a földet, s kacag):* Hogy vagy, trónus?

CSORJA ADÁM: Halála után a király is utánunk igazodik.

GÁLFI BENCE: Utánam: a közcsender után! Kinek csak a szíve fáj. *(Üti a mellét.)* Kinek csupán csak a szíve fáj — azt a tizenhárom csillagát, ami párosan ragyog!

CSORJA ADÁM *(kalapját leveszi s oldalt a fal mellé veti. — A tollas csáskót is a Bence fejéről, s azt is arrafelé elveti.)*

GÁLFI BENCE *(megütközve nézi Ádámot):* Azt én is le tudtam vóna venni, hallod-é, testvér?!

CSORJA ADÁM *(a csáskót visszateszi a Bence fejére):* Inkább szegezd is oda. Megérdemli, hiszen keserves szolgaságnak szép jele.

GÁLFI BENCE *(csáskóját csárdásra vágja):* Jól áll úgy-é, mi?

CSORJA ADÁM: Szolgának jól, mint cifra jel a siron.

GÁLFI BENCE (*mérgesen hátraüti csákóját*): A csender úr, örökké úr, s ezt ne felejtse el! Még a bírónál is nagyobb úr, mert ha akarja, eltörli az ítéletet, mint a semmit. S csak egyet gondol, s már Enyeden volt s nincs tömlec... (*Szúrósan nézi Ádámot*): Nem gondolod-é, hogy úr, hé?

CSORJA ÁDÁM: Úgy van, csak szüntesd bé az efféle beszédet!

GÁLFI BENCE: De ha az úr akarja, leveszi a maga csákóját. (*Göggösen leveszi, markában összeroppantja s kivágja a szoba közepére.*) Eriggy vissza a királyhoz kikirilni! — Hol a bor, Ádám testvér? (*Megöleli*): Te egyetlenegy testvér, be szeretlek téged!

CSORJA ÁDÁM (*a korsót megrázza s odaadja*): Igyad, elég van, testvér!

GÁLFI BENCE (*a korsóval feláll, s úgy rázza, hogy ki is loccsan a bor belőle*): Felséges király, tekintetes császár! Mindennemű rendek, nagy katonavezérek s ti mindnyájan, föld népei! Aggyon az Isten bő szőlőtermést, s akinek nincs, ezt is — mert Gálfi Bencének van annyi, hogy egy csorda úrnak rogyásig elég vóna. — Igaz-é, Csorja Ádám?

CSORJA ÁDÁM (*szomorúan*): Igaz, Bence, igaz.

GÁLFI BENCE: Akkor éljen az igazság! (*Iszik. — Leül. Csendesén*): Te Ádám, csak ennek a kossónak van több esze...

CSORJA ÁDÁM: Add ide, ne féj, hajnalra nem lesz. (*Iszik.*)

GÁLFI BENCE: Megosztjuk, megosztjuk. (*Vigyorog.*) Hajnalig ezt a sok eszt megosztjuk...

CSORJA ÁDÁM (*a korsóhoz beszél*): Be jó vagy, be áldott forrás vagy! S én a szivárvány vagyok, ami őszíneit soha le nem vetette. Szivárvány a világ feje felett, s te vagy az örök kút, s rád hajlik a szivárvány s táplálja színeit belőled... — Te vagy az örök kút, s rád hajlik a szivárvány. (*Iszik.*)

GÁLFI BENCE (*kezeivel hadonászik*): Örök kút, örök kút...! Hol vagy lelkem örök kút, azt a tizenhárom, ami párosan ragyog...!

CSORJA ÁDÁM: Igyad, testvér. Ma-holnap nem iszunk, vesse fel a tűz-langja!

GÁLFI BENCE (*elkapja a korsót, de a lendülettel oldalt esik.*)

CSORJA ÁDÁM: Nagy vitéz vagy: lenyomott már ez is.

GÁLFI BENCE (*felkapja magát, derekát kifeszíti*): Lenyomott-é?! Ne féj attól! Csak a fejem — (*üti a fejét*) —, a kutya fejem könnyű s elbillentem. (*Hirtelen*): Ehe, mert nincs rajta a csákó! Azért könnyű, azért éppen. (*Hívni kezdi a csákót*): Csákó, hopp! Hol vagy, csákó? Gyere ide gazdádhoz. (*Fütyül*): Ide, csákó, ide! (*Várja, hogy jöjjön.*)

CSORJA ÁDÁM: Híjjad, testvér! Csak ahajt van, né! Keresi a királyt, mint a tékozló fiú.

GÁLFI BENCE (*együgyűen nézi Ádámot*): Te Ádám, nagy úr a király, úgy-é?

CSORJA ÁDÁM: Hóltáig nagy úr.

GÁLFI BENCE (*önérzetesen*): Hát legyen nagy úr. Gálfi Bence nem retírál mégse! — Csak a fejem könnyű — (*rázza*) —, könnyű, mert csórén van. (*Hirtelen megállítja a fejét*): Hol egy kalap? Hamar, hamar, hol egy kalap?!

CSORJA ÁDÁM (*az ászok felé mutat*): Tova van egy: a bátyámé volt. Vedd el, s emlékezzél rea.

GÁLFI BENCE (*feláll, megy arra, meg-megtántorodik*): Kalap?! Kalap?! (*Megtalálja.*) Itt van a kalap! Megkaptam az obsitot. (*Fejébe nyomja.*) Éljen, éljen a szabadság!

CSORJA ÁDÁM: Éljen a szabadság! (*Iszik.*)

GÁLFI BENCE (*kalapját leemeli, feje felett némelykor lobogtatja*): Százados úr, jó napot! A királynak is jó napot. Én vagyok Gálfi Bence, én: aki lobogtatom ezt a civil kalapot, mint a hadvezér a békelevelet. — Leányok, sirassatok! Vénasszonyok, vessetek tüzet! Bajtársak, duvasszatok ki a gyászlobogót, mert Gálfi Bence odalett. Pedig a csenderek között ő volt a legszebb rózsaszál — ej, haj! —, de most a csákója árván bóg a földön s tollai a porba hullottak. — Jó napot, éljen a szabadság, jó napot! (*Megy vissza. Ütközben felveszi a csákót. Egyik kezében ezt, másikban a kalapot tartja, aztán egymáshoz érteti őket.*) No lám, me-

- lyik erősebb? *(Biztatja s verekedteti őket, mintha egyik kutya, a másik macska volna.)* Fogd meg, kalap! Ne hagyj magad! *(Üti össze. A csákó alul kerül.)* Ne sajnáld! Neki, no most! *(Csákó a földre esik.)* Győztünk! Éljen az igasság!
- CSORJA ÁDÁM: Bolond vagy, testvér. Ne igyál több bort.
- GÁLFI BENCE *(kínosan vigyorog):* Mit, mit mondtál? *(Ádám elé letérdel s két kezét az Ádám nyaka köré teszi.)* Mondd, mondd még egyszer! Én — én Gálfi Bence vagyok. Apám pásztor, nagy... nagyapám dulló, mondd, mondd még egyszer, meg... megnyuvasztlak.
- CSORJA ÁDÁM: Ne legénykedj, Bence. *(Csuklójánál megfogja, s leülteti, mint egy gyermeket.)* Ülj veszteg, s ne igyál több bort.
- GÁLFI BENCE *(merőn néz maga elé, s csikorgatja a fogát.)*
- CSORJA ÁDÁM: Akaszd ki már s tedd le a puskádot. Nem hajt a tatár.
- GÁLFI BENCE *(csikorgatja a fogát):* A falunak felit meg... megölöm.
- CSORJA ÁDÁM: Én is meg a másik felit, csak tedd le a puskát. S nyugodjunk, mert reggel bujdosni kell. Itt kell hagyni mindent, csak a nap s a csillagok jönek velünk... Messze megyünk, hol még a régi törvény él mainapiglan, s hol örvendezik az élet enmaga titkának.
- GÁLFI BENCE *(megenyhülve nézi Ádámot.)*
- CSORJA ÁDÁM *(hátával nekidől a falnak):* Nem látok többet embert, csak még egyet, ki megáld engem, hogy ki ne vesszek, mint az ősirás. S így lesz valaki, ki az én férfias titkomat átalöröklí s hordozza gondjában tovább a Csorjáknak új-szomorú kincsét, mi másnak csak egy fazék hamu... Ósisten, be erős s be jó a Te hatalmad, be nagy a hamu ereje, s be sorvasztó a vágyam az ősasszony után... Be szép s erőben be teljes lesz az én fiam, az én hittemnek folytatása, igasságos lelkemnek sarjadéka, aki kiülsz majdan sziklafokára a vihar elé s beléka-cagsz az örök jóság szavába... Ó
- édes kicsi fiam, te bujdosó apádnak vágya, én fogyatkozó népemnek áldott szava lész!
- GÁLFI BENCE *(simogatja Ádámot):* Úgy szeretlek, testvér!
- CSORJA ÁDÁM: Az örök törvényben csak szeretet van, testvér. Ami onnét hull, csak áldás, s rajta az élet virágzik és terjed. Eloszlik a harag, ereje elvész a gyűlöletnek, s mindenek mélyét bétölti az igasság.
- GÁLFI BENCE: Be szép a szavad. Be erősen szeretlek!
- CSORJA ÁDÁM: Hallgasd a csendet, s megtanulsz beszélni szépen. Járd az erdőt, s kinyílik előtted az élet titka. S áldd örökké csak a napot, mert véredet átaljárja az örökkévalóság vigasztalása. *(Megöleli Bencét.)* Mi áldjuk a napot: mi ketten, a bujdosók...
- GÁLFI BENCE: Mi két bujdosó: szövetkezzünk, testvér!
- CSORJA ÁDÁM *(a Bence kezét megfogja):* Segítsen minket az Isten, testvér!
- GÁLFI BENCE: Ennek tiszteletére igyunk!
- CSORJA ÁDÁM *(felemeli a korsót):* Segítsd a bujdosókat, örökké élő Isten! *(Iszik.)*
- GÁLFI BENCE *(felemeli a korsót):* Segítsd meg! Segítsd meg! *(Iszik.)*
- CSORJA ÁDÁM: Akaszd ki a puskád. Hajnalig nyugszunk, s akkor valamerre megindulunk.
- GÁLFI BENCE *(fegyverét kiakasztja s a fal mellé állítja):* Merre fogunk, Ádám testvér?
- CSORJA ÁDÁM: Amerre ember sohasem jár.
- GÁLFI BENCE: Bujdosunk, bujdosunk... Megesszük az epret, a gombát... A vadak megesznek minket...
- CSORJA ÁDÁM: Ne búsulj, tudom én az utat.
- GÁLFI BENCE: Te tudod... Te tudod...
- CSORJA ÁDÁM: Szikla alatt, titkos helyen, hajlékot csinálunk, s élünk, míg az Isten akarja.
- GÁLFI BENCE: Szikla alatt hajlék... fáj a szívem... szikla alatt hajlék...
- CSORJA ÁDÁM: Csak a hamut viszszük.

GÁLFI BENCE: Hamu s bor. — S az én szívem fáj. — Hamu s bor...
 CSORJA ÁDÁM: Ne keseregj, testvér. Egy az élet: — lebujdossuk szépen...
 GÁLFI BENCE: Lebujdossuk. — A laktanyában üres egy ágy. Lebujdossuk...
 CSORJA ÁDÁM: Leszen ágyunk nagy füvekben. Fejünk alá karunkat teszszük.
 GÁLFI BENCE: Krisztus Urunkot elhagytuk. A teremben az asztalon elhagytuk...
 CSORJA ÁDÁM: S elhittetjük magunkkal, hogy még él az a nép, melynek híre átjárta a világot...
 GÁLFI BENCE: Elhagytunk mindent: Házakat, embereket... Egy világ — más világ...! (*Szemét esdeklőn Ádámra emeli.*) Úgy-é, testvér, szerzünk mi országot magunknak?
 CSORJA ÁDÁM: Szerzünk, s az lesz a többi országoknak jelképe.
 GÁLFI BENCE: Te leszel a király, s én leszek a fővezér.
 CSORJA ÁDÁM: Határa nem lesz, s a nap fénye béragyogja, mint az öröm.
 GÁLFI BENCE (*igen lelkesedve*): Mi vagyunk az országszerzők! — Igyunk, mert megérdemeljük. (*Korsót fel-emeli*): Vezéreljen minket a Nagyisten! (*Iszik.*)
 CSORJA ÁDÁM: S minden igaz embert! (*Iszik.*)
 GÁLFI BENCE: Mi ketten nem félénk egy regiment katonától, úgy-é, Ádám?
 CSORJA ÁDÁM: Még a haláltól sem, Bence. Csak egyedül a rabságtól.
 GÁLFI BENCE: Ha valaki most jőne!?
 CSORJA ÁDÁM: Emberek s állatok elnyugdultak.
 GÁLFI BENCE: Én nagyot vétettem, úgy-é, Ádám?
 CSORJA ÁDÁM: Nem ártottál senkinek.
 GÁLFI BENCE: Csak egyedül a királyt csaltam meg, a királyt... (*Fejét fel-üti, hallgatódzik*): Ha! valaki suhogtatja a fület. Valaki jó! (*Fegyverét megfogja*): Úgy meglövöm, mint egy farkast.
 CSORJA ÁDÁM: Csak a holdvilág jár — az a mi barátunk.
 GÁLFI BENCE (*fegyverét visszat teszi*): Mi barátunk — holdvilág a mi ba-

rátunk. (*Bágyadtan Ádámra ráhajlik.*)
 CSORJA ÁDÁM (*a Bence fejét az öl-be teszi*): Nyugudj szépen... Hajnalban felebresztelek.
 GÁLFI BENCE: Megcsaltam a királyt... ő is megcsalt engem... sír a király, sír... fáj a szívem, fáj...
 CSORJA ÁDÁM: Csak a setét takaró leng a föld felett. Madarakat nem riasztja senki. Anyja melegében aluszik a medvefiú is. — Vizek álmukban mesét mondanak a halaknak. — Csend érleli a gyümölcsöt. — Pásztorok tüzit magába szítja a föld: immár csak vékony-piros ujjai melegítik a levegőt. — Tündérek elseprik a földről a bűnt...
 GÁLFI BENCE (*félálmában*): Seprik a bűnt... az enyimet is... a tündérek, akik seprik a bűnt...
 CSORJA ÁDÁM: Fenyvesek között most mondja meséjét a hunn-királyfi, s kicsi népe szomorún sóhajt, mitől libben a szél. Nem szánja őket senki, csak az éjszaka halad el puha szavakkal felettük, s nyomában jön a mi hajnalunk. Őlében hozza a reményt, s feltárja elöttünk rengetegek útjait, hogy elindulhassunk folytatni és cselekedni a mesét, tovább a mesét, nehogy egyszer vége szakadjon, mert akkor emlékünk elmúlik, s ahol éltünk egykoron: csak úr lesz ott, mint a lehullott csillag helyén...
 GÁLFI BENCE (*álmában*): Látlak — gyere közelebb — látlak...
 CSORJA ÁDÁM: Én virjasztok s fogadom illőn a hajnal, s ha derül a földnek arca, hitünket tarisnyáljuk magunknak eleségül, s elindulunk és minden lépésünk egy betűje lesz a mesének, amit tűz mellett fogok megtanítani eljövendő fiainak —
 GÁLFI BENCE: Szép piros... köntösöd... be vékony... szép fekete... hajad... be tömött...
 CSORJA ÁDÁM: Be áldott lesz a száva, amikor mondani fogja utánam így a mesét: —
 GÁLFI BENCE: Borulj ide... úgy... csak ketten... vagyunk... a világon...
 CSORJA ÁDÁM: Élt egyszer egy erősen szegény ember. Az Ősistennek utolsó fia volt ő, ki a nagy múltak

hammát edénybe gyűjtötte, s elindult aval bujdosásra... Ment, men-degél...

GÁLFI BENCE: Hajadot az arcámra — úgy...

CSORJA ÁDÁM: Éhség útjába állott, senki nem biztatta, de erejét megtoldta hitével, s vágyára támaszkodott, mint vándor a botjára, s ment, men-degél, mert meg akarta keresni a fényt, a kiöltött tüzet, a vizek eredetét... —

GÁLFI BENCE: Karodot tedd koszorúba rajtam... mind a kettőt... szépen...

CSORJA ÁDÁM: S egyszer fellobbant ismét előtte a kiöltött tűz s megvil-lant az elveszett fény, s ő véérébe mentette a tüzet s szemébe temette a fényt, és útbaállott visszafelé is-mét, hogy hirdesse az új örömet, s amint jött, jövégetett, egy elfelejtett nyelven dicsérő ének szállott feléje a Hadak útjáról: áldott, áldott legyen a nagyakarátú ember! —

GÁLFI BENCE: Úgy... bújj... kö-zel... egészen... közel...

CSORJA ÁDÁM: Ó, erős kicsi fiam, hogy várja jöttödet a mese! S be nagy lesz az az asszony, ki a te jöt-tödet belésírja a csendbe... Be nagy lesz az a leánkaasszony, aki itt nyug-szik most valahol közel, s várja az én erőmet... Várja s hív, jaj, hal-lom, hogy hív, s már ígéri nekem az erős fiút... —

GÁLFI BENCE: Lám... hogy sze-rets... szorítsd meg... a nyaka-mot... jól... jól...

CSORJA ÁDÁM: Jula, Jula, drága gyermekasszony, várj, megyek, most hozzád megyek, s el nem bujdosom, míg általad újra nem teremtem ma-gamot —

GÁLFI BENCE: Most... maradj... így... csak mi... ketten... va-gyunk... a világon...

CSORJA ÁDÁM: Vársz, vársz, a ka-rodat reám nyitod, s vársz, vársz — megyek, várj, most megyek... *(A Bence fejét az öléből a földre teszi, s indul szép lassan az ajtó felé.)*

GÁLFI BENCE *(nyugtalan-kodik, s ta-pogatja maga körül a helyet)*: Hol... hol... vagy?... jaj,... szóljal...

CSORJA ÁDÁM *(az ajtó reteszét moz-gatja már)*: Ó be szép lesz! — most megáldjuk egymást...

GÁLFI BENCE *(félíg ébren felemeli a fejét, s tapogat körül)*: Szeretted... játszottál, megkereslek, ne féjj, ne féjj...

CSORJA ÁDÁM: Lesz egy fiam: erős és szép!... *(Az ajtó kinyílik, Ádám kilépik.)*

GÁLFI BENCE *(felugrik, fut az ajtó felé, kiált)*: Jula, Jula, gyere vissza, ne csalj meg, látlak, látlak, ha meg-csalsz: megöllek...

CSORJA ÁDÁM *(ajtón kívül megáll. Vár.)*

GÁLFI BENCE *(nekifut Ádámnak, s megöleli)*: Itt vagy, ne féjj, szeretsz úgy-é?!

CSORJA ÁDÁM *(lefojtott indulattal)*: Bolond vagy.

GÁLFI BENCE *(dadogni kezd)*: Te... te... vagy? Ki... ki... vagy?

CSORJA ÁDÁM: Elittad az eszedet.

GÁLFI BENCE: Ki... ki vagy? Meg-öllek.

CSORJA ÁDÁM: Az elébb én altatta-lak el az ölemben.

GÁLFI BENCE: Ádám, Ádám!? Mi va-gyunk a bujdosók, úgy-é?

CSORJA ÁDÁM: Látod-é, elittad az eszedet.

GÁLFI BENCE: Én?! Nekem eszem... annyi, mint a sár... Csak az álom, az megzavart erősen.

CSORJA ÁDÁM: Gyere vissza, s alug-gyál tovább. *(Vezeti.)*

GÁLFI BENCE: Gyere, gyere! Jaj, be jó volt... Hátha...

(Előbbi helyükön leülnek.)

(Szünet.)

CSORJA ÁDÁM: Tedd le a fejedet, s aluggyál.

GÁLFI BENCE *(maga elé néz, s nem szól.)*

CSORJA ÁDÁM: Dőlj le, s aluggyál.

GÁLFI BENCE: Be szép volt! Köntöse piros, haja leeresztve...

CSORJA ÁDÁM *(megrázza)*: Ébredj, Bence, s ne beszélj félre.

GÁLFI BENCE: Vékony köntöse piros, haja feketén kibomolva... Jaj, jaj...

CSORJA ÁDÁM: Hát csakugyan el-
ittad az eszedet.

(Szünet.)

GÁLFI BENCE (*hirtelen, sugárzó arc-
cal*): Ádám, Ádám testvér!

CSORJA ÁDÁM: Mondjad!

GÁLFI BENCE (*gyorsan, hévvel*): Te
sohasem láttál olyan szépet. Mint
egy tündér. Köntöse piros selyem, ha-
ja lehulló fekete selyem, teste illatos,
mint a muskátlilevél... Jaj, be szép
volt! Istenem, Istenem!

CSORJA ÁDÁM: Csak álom volt, s fe-
lejtsd el.

GÁLFI BENCE: Felejtsd el, felejtsd
el... csak láttad volna s éreztél vol-
na, amit én... felejtsd el, felejtsd
el... be könnyű beszélni.

CSORJA ÁDÁM: Dőlj le, s aluggyal!

GÁLFI BENCE: Dőlj le te! — Ó, kön-
töse vékony s forró... haja arcámra
hullott...

(Szünet.)

GÁLFI BENCE (*nyugtalanodik*): Jula,
Jula! Jaj, a szívem...

CSORJA ÁDÁM (*elfojtott indulattal*):
Nyugodjál! Hajnalodik mingyárt.

GÁLFI BENCE: Nem nyugszom. Nem
tudok. Itt aluszik nem messze, ne
féjj, tudom, a teremben megmondta.
— Jaj, a vágy, meggyúlok! Megyek,
megyek. (*Fel akar állni.*)

CSORJA ÁDÁM: Ne mozdulj! (*Vállon
fogja.*)

GÁLFI BENCE (*rámered*): Te, te!...
eressz!... Haja rámomlott, köntöse
piros... Eressz! (*Vadul erőlködik.*)

CSORJA ÁDÁM: Ne mozdulj!

GÁLFI BENCE (*arca eltorzul*): Most...
most... kitaláltam — hozzá... akar-
tál... menni, most az előbb... te...
te... rabember!

CSORJA ÁDÁM: Hozzá. Se te, se más.
Csak én.

GÁLFI BENCE: Én tégedet... a börtön-
ből... megváltottalak... élete-
det... nekem köszönd... nekem —
eressz!

CSORJA ÁDÁM: Ne mozdulj! Se te,
se más. Csak én.

GÁLFI BENCE (*a fegyverét megfogja*):
Most... most... meghótál... te...
te rabember! (*Fegyvert nekifogja.*)

CSORJA ÁDÁM: Te... fegyvert sze-
gezel nekem... te: a testvér?! (*A
fegyver csövét megragadja.*)

GÁLFI BENCE: Neked golyó — nekem
Jula: — élet! (*Egy pillanatig dula-
kodnak; fegyver elszól, s Csorja
Ádám hördülve elhanyaglik.*)

CSORJA ÁDÁM: Testvér... megölt...
jaj... fiam... hamu... fiam... me-
se... vége. (*Meghal.*)

GÁLFI BENCE (*a fegyver kihull a ke-
zéből. Arca ijedtre torzul.*)

(Szünet.)

GÁLFI BENCE: Jaj, a vére! — folyik,
nem áll meg a vére... (*Odahajlik,
rázza.*) Ádám, testvér, ne ereszd a
véredet! Ádám, élj! élj!, legyen a
tiéd Jula, élj! élj! (*Szeme üveges lesz,
maga elé mered.*)

(Szünet.)

Halál... Jaj, én a gyilkos, a testvé-
remet, aki bujdosott volna velem!
Énistenem, irgalmazz! A testvéremet,
ki az ölében elaltatott...! (*Megint
föléje hajlik, rázza.*) Ádám, Ádám,
gyere, már a hajnal itt van, gyere
bujdosunk, ketten, jaj, ébredj, soha
többet nem bántlak, ébredj! — élsz-é,
ügy-é élsz, Ádám? — mi testvérek
vagyunk, ügy-é nem öljük meg egy-
mást? Ébredj fel, ébredj fel, ne
hagyjuk el egymást! (*Megint maga
elé mered.*) Halál...! — Nem szól...
— Halál...!

(Szünet.)

(*Ráborul, zokog.*) Istenem, itt a lelkem:
előtted, nézd meg, hogy nem gonosz,
hogy én nem akartam, csak a fegy-
ver... Istenem, jaj, ne hagyj el, én
nem akartam a posztulását, csak sze-
rettem őt... Szerettem, szerettem —
Istenem, ne hagyj el, tudod, hogy
erősen szerettem... (*Sír.*)

(Szünet.)

KISPÁL JULA (*künn üti az ajtót*):
Ádám bácsi, maga van-é itthon?

GÁLFI BENCE (*felül, rémülten az ajtó
felé bámul.*)

KISPÁL JULA (*kopogtatja az ajtót*):
Ádám bácsi, maga lőtt-é?, jaj...

GÁLFI BENCE (*az ajtóra bámul*): Vaj-
jon ki?! (*Dörzsöli a homlokát.*) A

hang, ó a fejem, az eszem, pedig a hang...!

KISPÁL JULA: *Ádám bácsi, eresszen bé, hallottam a lövést, félek, jaj...!*
GÁLFI BENCE *(megy az ajtó felé.)*
Asszonyhang... Valaki...

KISPÁL JULA: Istenem, Istenem!
GÁLFI BENCE *(kinyitja az ajtót.)*

KISPÁL JULA *(mezítláb, kibontott hajjal, piros köntösben. — A torz férjüdtől megrémül, nem ismeri meg, sikolt.)*

GÁLFI BENCE: *Jula! Kicsi szép Jula! (Letérdel, a lábait simogatja.)* Ne vess meg, megöltem... a testvéremet, érted megöltem, jaj!

KISPÁL JULA *(két tenyerét arcájához kapja):* Szent Isten! *(A halotthoz megy, letérdel, nézi, arcját megérinti):* Jaj! — *(Szívéhez kap.)*

GÁLFI BENCE *(az ajtóból térdén állva nézi.)*

(Szünet.)

KISPÁL JULA *(arc- és szemkifejezése megdermed, elméje félig elborul. — Simogatja Ádámot):* Aluggyál, szépen... Te vagy az én férfiám... Aluggyál, nyugtasd ki magadot... *(Mutatóujját felemeli.)* Pszt, aluszik... nyugszik..., meg ne ébredjen... Ó az én férfiám.

GÁLFI BENCE *(könyörögve):* Ébreszd fel, szép kicsi Jula, ébreszd fel!

KISPÁL JULA *(mutatóujját tartja):* Csak suttogni...! Lábujjhegyen járni...! Fel ne ébredse senki!

GÁLFI BENCE: Ébreszd fel, ébreszd fel! Jaj, itt a hajnal, el kell menni bujdosásba... Jaj, itt a hajnal!

KISPÁL JULA: Csend! Jaj! Csend!... *(Fejét a fájdalomba belezsibbad, s a halott mellé lehull.)*

GÁLFI BENCE *(félve odamegy, Jula fölé hajlik, kezét ijedten a leány arcára teszi):* Meleg... *(kicsi örömmel):* Meleg, meleg...! *(Fülét a szíve fölé fekteti.)* Dobog... mint az aranyóra: ti-ta, ti-ta... *(kezelével mutatja)* — ti-ta... ti-ta... *(Végigsimogatja Julát, s mosolyog, mint a gyermek.)* Él, él...! Öröm, öröm...! Ártatlan szíve dobog, mint a kicsi madárnak... Él! *(Nézi, mosolyog.)* Köntöse piros, haja kibomolva... *(egy tincset a kezébe vesz):* fekete

selyem... Feltámadt az álom... Eleven lett az álom... Az Isten nem haragszik, be jó! *(Nagyon messziről igen tompán hallatszik a hajnali harangszó.)* Isten nem haragszik. Én szeretem Öt... En jó katolikus vagyok... Örökké eljártam a templomba. Apám is imádkozott minden hajnalban... *(Kezeit összeteszi.)* Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében, mi Urunkban: ó egy Fiában Jézus Krisztusban, ki fogantaték a Szentlélektől, születék Szűz Máriától, kinezaték Poncius-Pilátus alatt, megfeszítették, meghala és eltemették, alászálla poklokra, harmadnapon holttaiból feltámadta, felmelve menyekbe, ül a mindenható Atyaistennek jobbjára felől, onnét léssen eljövendő: ítélni eleveneket és holtakat... És hiszem a bűnök bocsánatát, testnek feltámadását s holtunk után az örök életet, Ámen. — A bűnök bocsánatját, embertől s Istentől, hiszem, mert én nem akartam a bűnt, sem a halált, csak a vérem, fellobbant a vérem s elöntötte az agyamat... Szívem biztatta véremet, mert féjtette ezt a piros köntöst, amelyik itt előttem az én életemet bétakarja... Az én lelke mentes a gonosztól, tanúskodjál, anyám! — kiáltás fel sírodból az igazat! Élők, tanúskodjatok mind, gyertek...! ide mind, s szóljatok biztatót, gyertek, gyertek...! *(Kitért karjaival minden oldalra fordul.)* Megbotlottam, emelgetek fel, gyertek, gyertek!

(Szünet.)

(Fejét sírva Julára éjti.) Ó, nem jó senki... Sem anyám, sem más, aki jó volt hozzám. Nem jön a pap sem, a király sem... én árva, megbotlott szegény árva...

KISPÁL JULA *(feleszmél a sírásra, fejét ijedten felemeli, s nézi az ölében síró Bencét):* Egy férfiú sír... *(Félénken simogatja a fejét.)*

GÁLFI BENCE *(szemeit Julára emeli.)*

(Mozdulatlanul nézik egymást.)

(Szünet.)

KISPÁL JULA: A te neved Gálfi Bence.

GÁLFI BENCE: Úgy-é, nem változtam átal? Látod: az én lelkem jó, szívem fut a haláltól.

KISPÁL JULA: Be halovány vagy s be szomorú!

GÁLFI BENCE: Nálad van a színem s az örömem.

KISPÁL JULA: Én juhokat őriztem, s közöttük vágyat és örömet.

GÁLFI BENCE: Ó monddjad, hogy azok számomra termettek.

KISPÁL JULA: Én vagyok a te pásztorod.

GÁLFI BENCE: Őrizz meg ezután engem.

KISPÁL JULA: Számot adok magamnak rólad.

GÁLFI BENCE: Tanúskodjál értem, ó tedd meg értem!

KISPÁL JULA: Magammal tanúskodom érted.

GÁLFI BENCE: Mondjad, hogy én jó vagyok.

KISPÁL JULA: Te jó vagy.

GÁLFI BENCE: Az Isten helyett is monddjad!

KISPÁL JULA: Te jó vagy.

GÁLFI BENCE: Anyám helyett is monddjad.

KISPÁL JULA: Te jó vagy.

GÁLFI BENCE: A király helyett is monddjad!

KISPÁL JULA: Te jó vagy.

GÁLFI BENCE: Nézd meg és simogasd meg mellettünk, s helyette is monddjad!

KISPÁL JULA (*nézi a hóltat. Mintha most látná először*): Ádám, Ádám bácsi! Szép arcája hideg, jaj! Vére kifolyt... vére kifolyt...

GÁLFI BENCE: Én a puskával... pedig csak jót akartam — egyedül jót.

KISPÁL JULA (*lassan feláll, s ijedten húzódik Bencétől*): A te neved gyilkos!

GÁLFI BENCE: Én jó vagyok.

KISPÁL JULA: A te neved gyilkos.

GÁLFI BENCE: Téged igen szeretlek.

KISPÁL JULA: A te neved gyilkos.

GÁLFI BENCE: Megbotlottam, ne vess meg!

KISPÁL JULA: Csorja Ádám jó ember volt. A te neved gyilkos.

GÁLFI BENCE: Szeress engem, őrizz meg engem!

KISPÁL JULA: Te halált termettél. (*Félve húzódik.*)

GÁLFI BENCE (*tárt karokkal követi Julát*): Szeress engem, mert életet termek ezután mindig.

KISPÁL JULA (*húzódik az ajtó felé*): Add vissza, mit elvettél: a jó embertől az életet, az Egyéletet.

GÁLFI BENCE: Megbotlottam, mert igen szerettelek. Vétkeztem, ne vess meg!

KISPÁL JULA: Eressz apámhoz; ő nem ölt soha embert.

GÁLFI BENCE (*erőszakkal megfogja*): Miattad ejtettem a halált, te: élet, élet!

KISPÁL JULA (*szabadulni akar*): Eressz, a te neved gyilkos! — Jaj, támaszd fel őt, hogy segítsen rajtam!

GÁLFI BENCE: Gyere, szeressél! Te vagy a világ, amiben élek. (*Elszántan*): Kettő helyett akarok élni, két férfiú helyett... Gyere szeressél! (*Felkapja Julát, s visszaviszi a fal mellé.*)

GÁLFI BENCE (*már a hangja kemény és zsarnok*): Valljad, hogy szeretsz!

KISPÁL JULA (*remegve húzódik össze*.)

GÁLFI BENCE: Valljad, mert veled egyszerre fogant a bűnöm. — Szeretsz-é?

KISPÁL JULA (*remeg, nem szól.*)

GÁLFI BENCE: Itt hervasztlak el, mint egy virágot. Szembeszállok a világgal, s mégsem eresztlek, amíg bé nem hódolsz nekem: nekem, az úrnak, te szép szolgál! — Valljad, hogy szeretsz!

KISPÁL JULA: Jaj...!

GÁLFI BENCE (*keserű göggel*): Milyen szép rabom van!

KISPÁL JULA: Te vagy a rab: bűnnek rabja. Én árva leány vagyok.

GÁLFI BENCE: Elhervasztlak, te! Szeretsz-é?

KISPÁL JULA: Félek...

GÁLFI BENCE (*a korsót a kezébe veszi, s odaül a leány elé a földre*): Köntösöd piros, mint a vér! (*Kínálja a bort.*) Igyál bort, s vigasztalódj!

KISPÁL JULA (*kezzeit arca elé tartja.*)

GÁLFI BENCE: Igyál, ennek ereje van. Igyál! — meglátod levetkezve a világot.

KISPÁL JULA (*fal felé fordul és sír.*)
 GÁLFI BENCE: Én meggyógyítlak. Mi bánt, te kesergő szép rab?
 KISPÁL JULA (*sírva*): A te neved gyilkos. A szívem reszket.
 GÁLFI BENCE (*kacag*): Hadd lám, hazudsz-é?! (*Fejét erőszakkal a Jula melléhez dugja, s hallgatódzik*): Csakugyan reszket. Ezegyszer igazat mondtál, pedig fejeznép vagy. — Be szépen reszket. . . Látod-é, ennek ez való! (*Merően a szemébe néz.*) Elhervasztalak — szeretsz-é?
 KISPÁL JULA (*a köntösét összébb húzza.*)
 GÁLFI BENCE (*nyújtja a korsót*): Igyál! Bátor leszel, mint az angyal. (*Feláll, szájához tartja a korsót.*) Igyál s vigasztalódj!
 KISPÁL JULA (*kezével háritja a korsót.*)
 GÁLFI BENCE (*szúrósan nézi*): Hervadás lesz, ha nem iszol. — Táltsd ki a szádót! Megitatlak én, ne féj! Táltsd ki! — én mondom: az úr.
 KISPÁL JULA: Jaj, szemedben ördögöt látok, menj el, menj el!
 GÁLFI BENCE (*kacag*): Meg van az már keresztelve: — jámborabb, mint én. — Igyál!
 KISPÁL JULA: Szívem a torkomban reszket: — nem tudok.
 GÁLFI BENCE: Akkor elhervasztlak. (*Fegyverét kézbe veszi.*) Fegyveremmel lekaszállak.
 KISPÁL JULA: Jaj, vidd el, vidd el a fegyvert! Én árva vagyok. Élet, élet!
 GÁLFI BENCE: Táltsd ki a szádót! (*Odadugja a korsót.*) Válassz: bor vagy fegyver?
 KISPÁL JULA (*remeg*): Jaj...! (*Kitáltja a száját.*)
 GÁLFI BENCE (*kacagva bort tölt belé*): Ős-vi-gasz-ta-lás! (*Azután leül a földre, fegyverét maga mellett végigfekteti.*) Most én iszom, a kettőnk életire! Élünk, virágozunk! (*Iszik hosszan.*)
 KISPÁL JULA (*megijed, hogy Bence igen sokat talál inni, a korsót a szájánál megfogja*): Ne, ne többet! Megöl a bor...
 GÁLFI BENCE (*leereszti a korsót*): Szeretsz! (*Diadalmasan kacag.*) Látom, hogy szeretsz, mert félted az

egészségemet. — Ó be szép vagy, s te szeretsz!
 KISPÁL JULA (*visszahúzódik a fal mellé.*)
 GÁLFI BENCE (*kitárja karjait*): Gyere ide, gyere! Most tudom, hogy szeretsz.
 KISPÁL JULA (*félve húzódik össze.*)
 GÁLFI BENCE: Gyere ide, nem hervadunk soha el! Gyere, piros köntösödet ölellem meg, selyem hajadat borítsam arcámra, s higgyem, hogy élek, élek...! Gyere, ó milyen jó leszek! Árvaságunk bégyógyul, megbékél a vérem is, bűneimtől megtisztulok, s nem vétkezem soha többet, csak szeretni fogok, mint a fészek száján ülő madár. Csak élni és szeretni fogok örökké, mert arra teremtett engemet az Isten, csak a vérem: fut, előnt, leigáz, sorvaszt és uralkodik. Úgy, mint az apámé, ki a földre sokszor kieresztett belőle, mert sok volt, lobogott s el akarta égetni... Gyere, szelídítsd meg a véretem, gyere, takard rea köntösödet, s szemeden által vezesd magadba a tüzit... Gyere, milyen jó vagyok én most és leszek örökké... Gyere, jöjj ide, jöjj...!
 KISPÁL JULA (*tág szemekkel nézi Bencét, s remeg.*)
 GÁLFI BENCE: Gyere most, jöjj most!
 KISPÁL JULA: Félek... jaj! — nem megyek.
 GÁLFI BENCE (*felveszi a fegyvert. — Elszántan*): Nem jössz? — Lekaszállak s elműlsz, mint egy kicsi pillancs.
 KISPÁL JULA (*kezéit arcához szorítja*): Istenem, segíts meg!
 GÁLFI BENCE (*Julának szegezi a fegyvert*): Jössz vagy elműlsz?
 KISPÁL JULA: Jaj! — (*Remegve egyet lépik Bence felé.*)
 GÁLFI BENCE (*mosolyogva leteszi a puskát, karjait széjjeltárja*): Gyere, tudom, hogy szeretsz. Gyere, igázd le a véretem. Hozzad a köntösödet, a hajadot! Gyere, hogy szeresselek!
 KISPÁL JULA (*félénken vissza-visszahúzódik megint.*)
 GÁLFI BENCE (*fegyverét nekiszegzi. — Vadul*): Imádkozzál! Meg fogsz most halni.

KISPÁL JULA: Jaj, jövök... (Egészen Bence elé jön.)

GÁLFI BENCE: Ereszkedj térdre!

KISPÁL JULA (térdre ereszkedik.)

GÁLFI BENCE (a halott felé elveti a fegyvert. — Kitért karokkal, lobogó vágygal): Itt van az élet: — hull ide!

KISPÁL JULA (sírva a Bence ölébe hull.)

(Végigfeküsznek a földön.)

(Szünet.)

GÁLFI BENCE: Most megjavultam, ó hogy megjavultam! A vérem csendben örvendezik, a szívem jóssággal trónol a testem felett s megjavít minden rossz hajlamot... Elvállottam a büntőtől, visszatértem a magam jószágos hazájába, hova örökké vágytam... Jó lettem, mint a gyermek, úgy szeretek, mint a gyermek... Öröm jön reám, ha eszembe jut az Isten... Be jó most az élet betelt szívemnek, be jó, hogy az enyim az én szívem... Ó be jó megtalálni az álmot, a piros köntöst melegen, élve, a kibomlott haját illatozva... S be jó megnyugodni, szép kicsi Julám, a te melegednél, s csak örvendezni, hogy reám hull a lehelleted, mint a harmat. (Lassan s mindig csendesebben): Milyen jó így alunni: mint kicsi bubájával a gyermek, a gyermek... Úgy alunni, mint a gyermek... feküdni örömben, mint a gyermek... — álmot az igazat... — örökké az igazat... álmot, mint... a... gyermek... kicsi... gyermek... (Elszenderedik.)

(Szünet.)

KISPÁL JULA (lassan felemeli a fejét, nézi Bencét. — Magának suttog): Elaludt, mint a gyermek... (Feláll.) A neve gyilkos, pedig a lelke, ó be jó a lelke... Egy halál rajta szárad, s mégis úgy aluszik, mint a gyermek. Milyen erős, be igazi férfiúgyermek, ó ha nem volna az ő neve gyilkos! De az ő neve gyilkos... (Félve távolodik tőle, azután a hammas fazakat megkeresi, felveszi): Ez a Csorjanemzetség kincse, ezt megmentem, emléküik áldott legyen! (Lopózkodva az ajtóig megy, s amint félve kinyit-

ja, egyszerre szembe özönlik vele a virradás fénye, s madárdaltól mindenütt zeng az erdő. Megáll, az élet utáni vágy egyszerre elragadja): Földön élet, fákon élet, mindenütt öröm és élet...! És én? — árva, szomorú vágyammal egyedül, örökké egyedül! (Lassan térdére ereszkedik.) Dal... illat...: Te adtd Istenem — belém a vágyat is Te adtd, Te akartad, hogy éljek, ó akard megint, úgy-é akarod, hogy éljek?! A szívem, most kiált a szívem és éget, ó reámhull mindenünnét az élet, úgy-é nekem virjadt ez a hajnal?! — élet!, szerelem! Élet! Élet! — (Visszafut Bencéhez, rázza): Gálfi Bence! kelj fel, szeretlek — kelj fel, szeretlek, szeretlek!

GÁLFI BENCE (ébred, kábult): Jula, Jula...! Szép leánka, te jó leánka...! Jula, szép kicsi Julám...!

KISPÁL JULA (felveszi a fegyvert.)

GÁLFI BENCE (feláll, kicsit megtántorodik, aztán megáll egyenesen, s nézi Julát.)

KISPÁL JULA (a fegyvert a Bence nyakába akasztja.)

(Egymás szemébe esnek — aztán Bence lassan feléje tárja a karját.)

KISPÁL JULA (mikor a Bence karja megérinti, lobbanó hévvel átöleli a nyakát: — a fazék kihull az öléből, darabokra török, s a hamu elszóródik — csókolja a fejét, az arcát): Szeretlek, szeretlek! Erős vagy: szakassz le! Szeretlek!, szeretlek!

GÁLFI BENCE (ráhajlik): Te vagy a világ... jó lelkemmel úgy szeretlek, mint a gyermek, gyermek, gyermek, ártatlan gyermek...!

KISPÁL JULA (megragadja a Bence kezét): Gyere, bujdosjunk el ketten, az erdőbe, messze, messze, ketten... Gyere, szeretlek, szeretlek! Élet!, élet! — (Futnak kifelé — az ajtóban két csendőr eléjük toppan.)

CSENDŐR (ugyanaz, ki Bencével a bírószágon volt): Ne mozdulj! (Fegyvert ráfogja.)

GÁLFI BENCE: Te testvér! te engem...!? Te töröd kettőbe az életemet..., te: kivel ettem egy kenyeret!?

KISPÁL JULA (az ajtófába fogódzik, üveges szemekkel nézi őket.)

CSENDŐR: Ne mozdulj! — Megszök-tél. — Add a fegyvered!

GÁLFI BENCE (egy pillanatig gondolkozik — akkor büszke vére fellobban, fegyverét kiakasztja. — Elszántan): Itt a fegyver! (Durrván adja, szinte veti.) Megszöktem. Ezt soha nem bánom. — De megöltem a testvéremet: azért sírni tudok, mert nem akartam, szerettem s nem akartam... Csak a vérem, ó az átkozott, az átkozott vérem!

KISPÁL JULA (az ajtófára borulva sír.)

CSENDŐRÖK (borzongva nézik a holtat.)

GÁLFI BENCE (felveszi a korsót, fel-emeli, keserűen kacag — aztán a fejét hátradöbíti s úgy iszik sokáig. — Ivás után ismét felemeli a korsót, torzul kacag a szája): Te! —: Ösvi-gasztalás!! — (Vadul a földhöz vágja a korsót.)

CSENDŐRÖK (megrebbennek): Mi volt?, mi volt?

GÁLFI BENCE: Bor!

CSENDŐR: Azt kár volt — megittam volna magam is.

GÁLFI BENCE: Az az Ádám bora volt, hé — s az enyim. Vagy mi isszuk, vagy senki! — De hogy valamitek legyen: itt van a vérem: a gonosz. S itt van a lelkem: az örökké jó. — Vigyetek!!

(Csendőrök közrefogják.)

CSENDŐR: Kapsz kötelet a nyakadra! (Csendőrök Gálfi Bencét elviszik.)

KISPÁL JULA (az ajtó mellé leroskadva Bence után zokog): Elvisznek tőlem...! Ó, hát én mit vétettem az Istennek!? S mégis elvisznek: — ó élet!, élet!

BOTÁR MÁRTON (futva jön, még messziről kiált): Mi baj? (Julához ér.) Te: hogy jöttél ide?! Mi baj?

KISPÁL JULA (int Bence felé): Elvit-ték... A másik meghalt... (Meg-fogja az apja kezét, a halott felé ve-zeti): Meghalt... Bence, a fegyver-rel... a vére megfutott...

BOTÁR MÁRTON (elfejéredik): Szent Úristen! — (Megkerüli a holtat, neki-dől a falnak, s megkövülve nézi.)

KISPÁL JULA (odabúvik az apjához, s csendesen sír.)

(Szünet.)

(Éppen az ajtó mellett, kívül, a Három legényke egyezkedik.)

GAZSI (ahogy magyaráz, látszik): Az enyim a farka, a farkát én sütöm meg. — (Dénkóra mutat): Tiéd a job-bik füle. — (Gergőre mutat): Tiéd a bal füle. — Most szép csendesen le-vágjuk, ehejt az erdő széjjin meg-sütjük, s nem tudja meg soha senki.

DÉNKÓ s GERGŐ (egyszerre): Úgy lesz, úgy lesz.

GAZSI (elől, kinyitott bicskával, az aj-tón egyet serényen belépik s megra-gadja a vadkan farkát.)

DÉNKÓ (e pillanatban észreveszi Botá-rékat. Gázsit hátulról megérinti): Ügyelj, te! mert észrevesznek.

(A Három legényke egy pillanatig Botá-rékra bámul.)

GERGŐ: Itt sír valaki.

GAZSI: A földön fekszik valaki.

DÉNKÓ: Valami baj van.

(A Három legényke elélesfordál Botá-rékhoz, nézi őket, aztán száj tátva bá-mulják a holtat.)

DÉNKÓ (lehajlik a halotthoz, nézi, a könny a szemébe szökik): Csorja. Ádám bácsi... meghót... Itt a vé-re... kifolyt... — Leverte a tör-vény...

(Valaki közel az erdőben klárinéton egy bús-szomorú nótát kezd.)

GAZSI (a halottra borul, sír): Immár csakugyan ki mondja meg, hogy mi, székelyek, honnét eredtünk...?!

BOTÁR MÁRTON: Senki... senki... Ösvérünk kiszárad... Árva-szép éle-tünket már csak alig bírjuk...

(A Három legényke sír a halottra bo-rulva.)

(Valaki bús-szépen fújja a nótát.)

(Szünet.)

EGY HANG (erős férfihang az erdő-ből): Fújj egy vigasztalót, testvér!

Ne búsujjunk örökké, verje meg a Krisztus!
(Valaki keserű-vadul gyors csárdást kezd.)

EGY HANG: Ez a láddeg: ez az ősvigasztalás!

(Valaki lelkéből, keserűen fújja a nótát.)

HÁROM LEGÉNYKE (fejét egyszerre felemeli. Felállnak.)

DÉNKÓ (könnyes szemmel): Nem sírunk többet soha! Nekünk nem sírni kell, hanem megküzdeni a világgal!

BOTÁR MÁRTON (összeöleli őket): Éljetek!, éljetek! — s küzgyetek meg a világgal! Ó, hogy segítsen meg az Ősigaz Isten!

GAZSI: Igaz Isten! Igaz Isten!
(Így csokorban, könnyes szemmel, vadul csárdásba kezdenek.)

BOTÁR MÁRTON (tánc közben karját Jula felé nyújtja.)

KISPÁL JULA (közéjük áll a csokorba — e pillanatban, mintha vágták volna, megszűnik a klarinét hangja —, s a klarinétos keserűen kiáltja bele az erdőbe): „Elhasadt a klánétám! — jól kezdődik a nap, azt a bús keservit!!”

(A csokorbanállók egymásra néznek, aztán mind a Botár Márton mellére bújnak.)

(Függöny lemegy)

VÉGE

